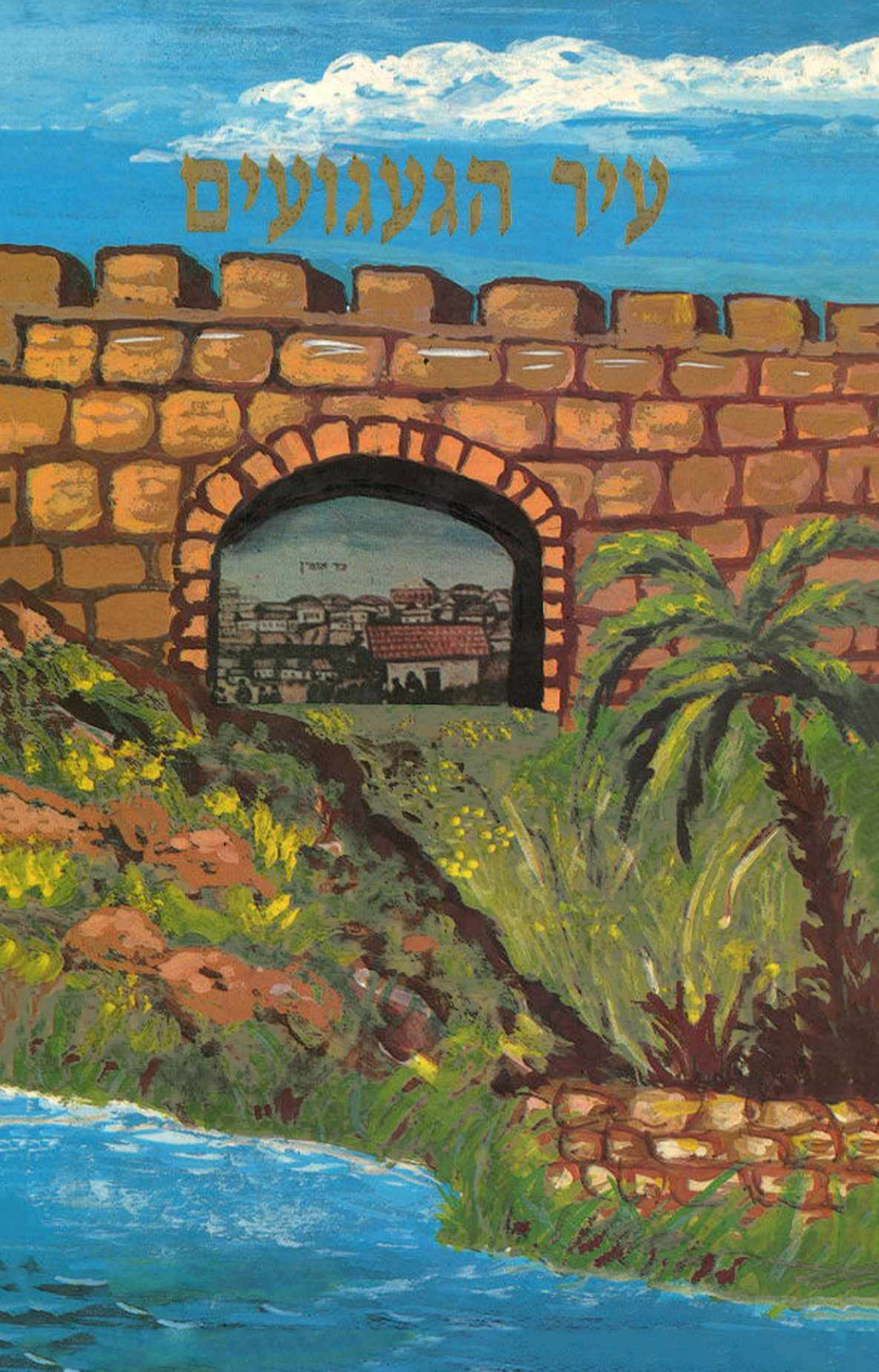
עיר הגעגועים

בעזרת השם יתברך

— יומן אומאן —

עיר הגעגועים

יומן מסע לעיר משושנו ותפארתנו

אומאן

אשר שם חלקת מחוקק ספון
רבינו הקדוש והנורא
מוהר"ן מברסלב זיע"א

נכתב ע"י
יצחק אייזיק זילברמן

בחודש מנחם אב תשמ"ח
פעיה"ק ירושלים תובב"א

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

©
כל הזכויות שמורות

טל. 02-383055

ציור העטיפה: **ב. ז. קנפלמכר**
עיצוב העטיפה: **י. א. זילברמן**

י. א. זילברמן

יומן אומאן

עיר הגעגועים

התוכן

דברים אחדים . . . . . .
דברי ימי הציון הקדוש 11
יציאה 17
וינה 18
מוסקבה 20
קייב 31
ויניצא 34
אומאן 36
ליד הציון 39
בדרך למעזבוז 48
מעזבוז 50
אומאן 58
בברסלב 60
בקבר מוהרנ"ת 62
שבת קודש ברוסיה 64
עם יהודי רוסיה 65
קושי הפרידה 70
בדרך לברדיטשוב 75
ברדיטשוב 77
בקבר הרה"ק מברדיטשוב 79
קייב 82

מוסקבה 84
בדרך חזרה 94
וינה 94
בארץ הקודש 95
סדר הנהגות אצל הציון הקדוש באומאן 97

דברים אחדים

"עשרת ימי תשובה" — כך נקראו אותם ימים נפלאים שבין כ"ה מנחם אב לה' אלול של שנת תשמ"ח על ידי קבוצת הנוסעים מארץ ישראל לקברות הצדיקים אשר ברחבי רוסיה האוקראינית, ובמרכזה — ההשטתחות על ציונו הקדוש של רבינו הקדוש והנורא מוהר"ן זיע"א מברסלב, אשר הבטיח לעסוק בתיקון נפשו של כל מי שיבוא אליו ויאמר את העשרה המזמורים הידועים, וייטב לו בזה ובבא.

ואכן, היו אלו ימים משופעים בהרהורי תשובה וחשבון הנפש, במיוחד בשעות הראשונות בהם התראו החסידים **לראשונה** עם קברו של רבם הנערץ והנקדש, רגעים ושעות שקשה לתארם ולעלותם על גבי הכתב למי שלא זכה מעודו לעבור חויה מרגשת זו — — —

☆ ☆ ☆

בקובץ זה ניסינו איפוא לתאר את מהלך הנסיעה המופלאה על כל פרטיה, נסיעה שהיתה מיוחדת במינה,

עקב היותה נסיעה ראשונה של קבוצה כה גדולה שביקרה בציונו הקדוש של קדוש ישראל מרן הבעש"ט זיע"א, באותה הזדמנות של העליה על קברו של רבינו הננמ"ח זיע"א.

קראנו לקובץ בשם **"עיר הגעגועים"**, געגועים לשון רבים, וזאת עקב הגעגוע הכפול הבא לידי ביטוי בנסיעה זו, מחד גיסא, געגועיו העזים של החסיד לעלות ולראות עם הרבי אליו נכסף עד כלות הנפש. ומאידך גיסא געגועיו של רבינו אל תלמידיו, כפי שנמצא כתוב בספרו הנורא "סיפורי מעשיות":

און דאס בענקען און גלוסטן פון דאס הארץ צו דער קוואל איז גאר ווילד, און סע שרייט תמיד דאס הארץ אז סע זאל קומען צו דער קוואל, און דער קוואל גלוסט צו דעם הארץ — —

והדברים עתיקים, סתומים וחתומים עד כי יבא שילה, אך בודאי מכוונים הם ללבו של כל אחד ואחד מאנשיו הכמהים כל ימיהם אליו, וכן מרמז כאן את הכמיהה הגדולה שיש לצדיק אל אנשיו... כי הלב של כל אחד ואחד מחסידי ברסלב משתוקק ומתגעגע תמיד למקור חיותו, דהיינו **"הקוואל"** — שהוא ה**"נחל נובע מקור חכמה"**, ורק ממנו הוא יכול להרוות צמאונו הלוהט, וכלשון רבינו שם: **"וואַרום דאס חיות פון דעם הארץ איז נאר פון דעם קוואל"**... וכידוע שעצם הגעגועים של

הלב הברסלבאי אל ה"נחל" — זהו קיומו, והלב הזה צועק תמיד "מתי אבא ואראה את הנחל הזורם שם בעיר אומאן..." והגעגועים הם כאמור גם מצד הנחל, כמו שאמר: **"איך האב מיר שוין מיינע אויגן אויסגעקוקט אויף איטליכן באזונדער"**... (בכליון עינים הנני צופה לכל אחד ואחד מכם...). ובבחינת: כשם שבא לראות — כך בא להראות — — —

☆ ☆ ☆

מטרת הקובץ־היומן שנכתב בעת הנסיעה (עם השלמות קלות לאחריה) — לשתף את הקוראים בחוויות הנפלאות שזכינו להם, שבודאי יגרמו עונג רוחני לכל שנושא זה של אמונת צדיקים קרוב ללבו...

תודתי נתונה להר"ר **בצלאל פרידמן** שליט"א, על הסיוע בכתיבת החומר ועל עבודת העריכה הנפלאה, חן חן לו.

יצחק אייזיק זילברמן

אהל של **הצדיק הקדוש מוהר"ן מברסלב זי"ע**

שהיה קיים עד מלחמת העולם השניה

דברי ימי הציון הקדוש

כפי שנמסר ע"י הרה"ח ר' יחיאל מיכל הלוי דארפמאן שליט"א

הציון הקדוש כפי שנראה לעין כל הזוכה לבקר שם – אין הוא אותו מקום ציון כפי שהוא היה במקורו. כי בתחילה היה בנוי על הציון אהל, שכפי המקובל בנתה אותו אשת רבינו השניה. הציון כפי שהוא נראה כיום הוא כתוצאה ממצוקת הזמנים והמלחמות כדלהלן.

הרה"ח ר' מיכל דורפמן שליט"א, מזקני וחשובי חסידי ברסלב, שדר ברוסיה עד השנים האחרונות, הינו מן השרידים שזכו לראות את הציון בשני מצביו, ובקי בשבילין דאומאן כשבילי דירושלים... בנדיבות לבו הואיל להעלות על הכתב אי אלו שביבים מאותם ימים, ימי הרת עולם של גלות רוסיה, וכל השתלשלות הדברים על מקום הציון, ועל חסידי ברסלב ששמרו עליו כעל בבת עינם, ופקחו עליו במסירות נפש של ממש, אשר על ידם זכינו כיום הזה לעלות וליראות אל מקום הקודש לכל מי שנפשו חפצה.

☆ ☆ ☆

איש חסיד היה באומאן ושמו ר' זאוול לוברסקי, ומקום משכנו היתה העיר למברג אשר בגליציה, סמוך לגבול אוקראינה שברוסיה. והיה האיש צדיק ותמים וירא אלקים. הוא נחשב כאחד ממנהיגי החבורה הקדושה חבורת עובדי השם בדרך רבינו מוהר"ן מברסלב זיע"א. ובימי ראש השנה הקדושים התפלל לפני התיבה כשליח ציבור בתפילת המוספים.

תפילתו של ר' זאוול מיוחדת במינה היתה ברוב נעימותה ומתיקותה, הוא היה מתפלל במתינות ובדבקות עצומה, עד שכל שומעיו לבם נמם והיה למים. התפילה השאירה רושם עמוק על שומעיה במשך כל ימות השנה, וכל אימת שהיו נזכרים מתפילתו של ר' זאוול היו באים לידי הרהור תשובה.

כאמור היה ר' זאוול ראש החבורה של אנ"ש בימים ההם של ראשית שנות ת"ש, ובימי ראש השנה הקדושים בעת אשר נתקבצו ובאו אנ"ש דחסידי ברסלב מקרוב ומרחוק להיות עם רבינו כפי ציוויו הנודע — היה ר' זאוול הכח המוביל לכל עניני הקיבוץ הקדוש. מלבד היותו הבעל תפילה החשוב ביותר — היה יושב ומתוועד עם הציבור בעת הסעודות של החג, ובעת עלות המנחה בין ליל הראשון לשני של ימי ראש השנה הקדושים.

☆ ☆ ☆

היה זה בראש השנה של שנת תשי"ג. האהל הנפלא והאהוב שהתנוסס על הציון למעלה ממאה בשנים היה כבר חרב ונחרב ע"י הפולשים הצבא הגרמני ימ"ש. וכל הנשאר מהציון לא היה אלא פיסת הקרקע אשר בסמיכות לחלונות הבית שנבנה ליד הציון — כפי אשר נגלה לעינינו כיום הזה. חסידי ברסלב הגיעו אז במסירות נפש להתקבץ על ציונו הקדוש אומאנה על שריד מקום הקבר הקדוש שנותר לפליטה בחסדי השי"ת וברחמיו המרובים.

אז בשעת הסעודה, בעת אשר אנ"ש היה לבם מלא הרגשים של שמחה והתעוררות על זכייתם הגדולה שזכו לקיים רצונו הקדוש של רבינו, פנה מוסר הדברים הללו (ר' מיכל שליט"א) אל ר' זאוול, אותו ר' זאוול שהיה פטרונו של מקום הציון הקדוש והוא אשר דאג כל השנים לשמירתו ופיקח עליו בכל הזמנים והמצבים.

יאמר נא לי — שאלו ר' מיכל — מהיכן ידוע לכבודו בבטחה שאכן המקום שאנו משתטחים עליו הוא הוא מקום הציון הקדוש? וכן מי הוא אשר בנה את הבית הסמוך שבין חלונותיו נמצא הציון, שלא היה קיים בעת אשר התנשא עליו האהל בימים הטובים של הציון?.

פתח ר' זאוול את פיו והשיב דבר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

"בשנת תש"ו הסתיימה המלחמה הנוראה, ועמה נחרב רוב מנינו ובנינו של עם ה'. אלו שהגיעו לאחר המלחמה אל הציון מצאוהו חרב ונחרב,

כאשר מכל האהל וסביבתו לא נותר כי אם משטח של מלט, ארכו כשני מטרים, רחבו שמונים ס"מ וגובהו כשלשים וחמישה ס"מ. ואף גם מבנה זעום זה היה שבור וסדוק וקמשונים עלו בו (הרה"ח ר' יצחק גלבך היה מבין אלו שהגיעו ראשונים אל הציון ומצאוהו במצב כזה).

"בשנת תש"ז פרסמה ראשות עיריית אומאן על אפשרות של קניית שטחים עבור בניית דירות. ר' זאוול מסר מיד בקשה על קניית השטח שם ספון טמון רבינו הקדוש. השטח הזה היה בית הקברות גדול כידוע, אך רוב הקברים שקועים היו באדמה, אולם היה שם ציון אחד בולט של איזה מגיד, שציון זה היה סמוך ממש ליד אהל רבינו.

"בקשתו של ר' זאוול נדחתה על הסף, היות ולא היה מתושבי אומאן, אלא כאמור מלמברג, ולכן לא היה לו שום זכות לקנות שטח באומאן. אולם לא איש כר' זאוול יאמר נואש. הוא הגיש שוב בקשה, והפעם על שמו של גר הצדק הידוע ר' מיכל שהיה מחסידי ברסלב תושב העיר אומאן, התחבולה הצליחה, והוא קיבל את האישור הדרוש, ועל סמך כתב הרשאה על שם הגר החל ר' זאוול לבנות בית בסמוך ממש לציון הקדוש. ר' זאוול ברוב פקחותו תכנן שחלונות הבנין יהיו סמוכים ודבוקים לציון ממש, וזאת מהסיבה בכדי שלא יבנו לעולם בשום פנים ואופן עוד מבנה על הציון, היות ואין מן הנוהג לבנות שום דבר צמוד לחלונות בית. את שטח הציון כיסו במלט באופן שלא יהיה בולט הדבר לעיני הגויים שיש כאן מקום קבר.

חלקת הקבר נבנה בדיוק נמרץ כפי שהיה במקורו בהיות האהל. ומעשה שהיה כך היה. כשהחל ר' זאוול לבנות את המלט בן שני המטרים — ידע היטב כאמור את מקום הציון, אבל אעפ"כ עקב ריבוי הזמן, יתכן והמקום המדוייק טושטש מחמת הגשמים והשלגים וכיוצא באלו (ר' מיכל דארפמן מציין שכל הטשטוש יכול להתבטא בסך הכל של עשרים עד שלושים ס"מ) החלו איפוא לחפור מעט סביב שטח זה בכדי למצוא את יסודות הבית שהיו מעץ, ובמיוחד רצו למצוא את העמוד בראש שני המטרים, שם היה תחילת הציון, אולם על אף כל הטירחה לא הצליחו למצוא באותה שעה את היסוד.

ר' זאוול תכס את אומנות רבו בידו, והחל לזעוק מקרב לבו: רבי רבי אוואו זענט איהר?!, ועוד כהנה וכהנה תחינות ובקשות להשי"ת שיתגלה לפניו מקום המדוייק של תחילת הקבר שיוכל לסמן זאת לדורות בדיוק נמרץ, וכה זעק מקרב לבו עד שעת בין הערביים. בשעות הערב עזב את הציון ושב לביתו מלא צער ועגמת נפש על שעדיין לא מצא את המקום המדוייק.

באותו לילה חלם ר' זאוול חלום נורא, והנה רבינו עומד על מקום הציון עטור במלבושי פאר. ר' זאוול נזדעזע מן המראה הנורא ופנה אל רבינו בשאלה: רבינו! האם עומדים אתם חלילה לנטוש אותנו?! — — —

והנה שומע הוא את רבינו משיבו: לא ולא! אני נשאר כאן! תמיד אשאר ביניכם — — —

למחרת בבוקר הגיע ר' זאוול במשנה מרץ לציון והחל לחפור, ולהפתעתו הרבה מצא מיד את ראש הציון ואת יסודות עמודי העץ, שהיוו את היסודות למבנה האהל. הוא ציין מיד את המקום, ומשם החל את יציקת גוש המלט, הוא אותו גוש המלט הנמצא כיום בדיוק בסוף החלון השני של הבית הסמוך. ומשם נמשך מקום הציון לערך שני מטרים, וברוחב שמונים ס"מ.

☆ ☆ ☆

לאחר סיום הבניה שב ר' זאוול ללמברג. וכעבור תקופת זמן בשובו לפקוד את הציון הקדוש באומאן, נודע לו שר' מיכל מרוב פחדו מהמשטרה החשאית הק. ג. ב. שמא יוודע להם שיש כאן ציון (כידוע כל ענין "ברסלב" נחשב לעבירה חמורה ברוסיה) — מכר את הבית הסמוך לציון לגוי, אותו בית שנבנה על ידי ר' זאוול במסירות נפש.

אותו גוי היה שונא ישראל מובהק, ולא הרשה בשום פנים ואופן לחסידי ברסלב להכנס ולהשתטח על הציון הקדוש. והנה נפלו עליו מחלות ויסורים שונים, ושלחו להודיע לו כי המחלות תקפוהו עקב היות הבית "מכושף" בגלל הציון שנמצא בקרבתו. תחבולה זו הועילה, ומיד מכר את

הבית לגוי אחר, והוא אותו ערל הדר עד היום הזה בדירת הציון, והוא נחשב לטוב לב, המרשה לאנ"ש לבא ולעלות על הציון כפי רצונם.

☆ ☆ ☆

בשנת תשכ"ב הלך ר' זאוול לבית עולמו. והשאיר את הטיפול בעניני הקיבוץ ועניני הציון בידיו של ר' מיכל דארפמן. ומאז לא הפסיקו השיירות לעלות על ציון רבינו הקדוש עד היום הזה.

עיר הגעגועים

יציאה

אור ליום ב' כ"ה מנחם־אב תשמ"ח

השעה 1 אחר חצות הליל. גלגלי הישועה החלו לנוע... החל מסע הגעגועים, שבסופו נגיע ליעד המיוחל – לציונו הקדוש של רבינו הקדוש זיע"א בעיר אומאן אשר ברוסיה האוקראינית.

ההשתטחות על הציון הקדוש מהוה כידוע גולת הכותרת של כל חסיד ברסלבאי שעדיין לא זכה לקיים זאת. ועתה אנו בדרך להגשים את משאלת לבנו שהוא חלום חיינו...

☆ ☆ ☆

קבוצת הנוסעים מנתה 42 אנשים, וביניהם 4 ילדים רכים. אי אפשר היה להסתיר את ההתרגשות והשמחה שאחזה את כולנו. וכדי לתת פורקן מעט להרגשים הגואים בנו – התחלנו לשיר ניגוני ברסלב הידועים בחינם המיוחד ומתאימים לכל מצב ומצב, וגם למצבנו העכשוי תאמו מאד. גם "המילתא דבדיחותא" הידועים של ר' אלעזר אנשין תרמו לא במעט ליצירת אוירה עליזה, וגרמו להורדת המתח הנפשי שהיינו שרויים בו.

בשעה 2.00 בלילה הגענו לשדה התעופה בלוד. באולם ההמתנה ישבנו למעלה משעתיים, וממתינים לשעת המראת המטוס האוסטרי לוינה. ובינתיים חילקו טופסים שהיו נחוצים עבור שלטונות המכס ברוסיה. כל אחד היה צריך למלאות בטופס אודות המטבע זר אשר ברשותו, וכן על מספר המזוודות והחבילות שמביא אתו.

בשעה 4.25 המראנו במטוס לוינה.

יום ב' כ"ה מנחם אב

תפילת שחרית התפללנו במטוס.

בשעה 7.35 עשה האוירון נחיתת ביניים בעיירה קלגנפורט, שאינה מרוחקת מוינה אלא מחצית השעה של טיסה (יש לציין כי זו היא תופעה נדירה בתחבורה האוירית. לאחר מכן נודע לי פשר הדבר: קלגנפורט היא עיר גבול אוסטרית, ונמצאת במרחק של 30 קילומטר מן הגבול היוגוסלבי, והיא מרכז של התעניינות בין לאומית. בפארק מיוחד ששמו "מיני־מונדוס" [עולם קטן] אפשר לראות 150 מבנים ואתרים מפורסמים בעולם כולו בצורה מיניאטורית, בקנה מידה של 1:25. בין הדגמים ישנם מבנים מפורסמים כמו בנין הקרמלין במוסקבה, הבית הלבן בוואשינגטון, מגדל אייפל, פסל החרות, מגדל פיזה ועוד. כל המבנים בנויים בדיוק רב. הפארק בנוי על שטח של 260 דונאם, ובקיץ מטיילים בו המוני תיירים מכל העולם. זו היתה איפא הסיבה לנחיתת המטוס בקלנגפורט, כדי להוריד תיירים מישראל שרצו לבקר באתר המפורסם).

וינה

בשעה 8.20 יצאנו מקלנגפורט, ולוינה הגענו בשעה 8.45.

עלינו על אוטובוס מקומי שהיה מוכן עבורנו, אשר הביאנו לבנין הקהילה בוינה הנקרא "אהל משה". שם ניתנה לנו ההזדמנות לטבול במקוה ולשמוע קריאת התורה. גם כיבדו אותנו בארוחת בוקר של לחם, חמאה ומשקה חם, קפה או תה.

מיד כשהגענו לוינה המתין לנו אחד מהעוזרים למארגני הנסיעה. הוא ביקש מעמנו למסור לו את הפספורטים, על מנת שיוכל לסדר בקונסוליה הרוסית את הויזות (היתר כניסה לרוסיה) לכולנו. תוך זמן לא רב הוא חזר עם המבוקש בידו, לשמחת כולנו.

בית הכנסת בוינה

ביום ב' כ"ה לחודש מנחם – אב בשעה 10.00 בבוקר הגענו לשדה התעופה בוינה בכדי לטוס למוסקבה. כבר מעכשיו החלו לצוף על פני השטח הקשיים הראשונים, שהם המניעות האחרונות בטרם בואנו אל הצדיק: כאשר באנו לסדר את כרטיסי הנסיעה למוסקבה – הודיעה לנו חברת התעופה האוסטרית שאין מספיק מקומות עבור כל הקבוצה. חמישה אנשים ייאלצו איפוא לנסוע מאוחר יותר עם המטוס השני. שום טענות ובקשות לא הועילו. אני הייתי נמנה על החמישה אנשים שיסעו לאחר מכן.

הקבוצה הראשונה, היינו רוב האנשים יצאו בשעה 11.40 עם מטוס אוסטרי למוסקבה, ואילו אנו, חמשת האנשים, נסענו עם מטוס רוסי באיחור של שעה וחצי למוסקבה.

מוסקבה

עברנו את "מסך הברזל" והגענו לתוככי ברית המועצות בשעה 6.00 בערב, לפי שעון מקומי.

כאשר נכנסנו לבית הנתיבות של שדה התעופה במוסקבה נדהמנו למראה עינינו: "ואמר אך חשך ישופני"... ראינו מקום גדול וחשוך, כשמנורות חשמל קטנות תחובים בתקרה ומרוחקים אחת מחברתה מרחק של חצי מטר לערך, ומפוזרים לארכו ולרחבו של האולם הענק רב הממדים.

בתאורה הלקויה הלזו היינו צריכים לתפקד ולהסדיר את כל ענינינו, וכמובן שהדבר לא היה קל.

עברנו את ביקורת הפספורטים פחות או יותר בשלום. באותה שעה חשבנו לעצמנו שהדבר מוזר שעדיין לא פגשנו אף אחד מהקבוצה

הראשונה שנסעה כאמור לפנינו. רק לאחר הליכה של עוד 30 מטר ראינום לפתע. הם באו לקראתנו. הם אמרו לנו שלא הפסדנו שום דבר בזאת שהגענו באיחור, כי בין כה וכה הם תקועים כאן, מפני שישנם חמישה אנשים שהרוסים מסרבים לאשר להם את הויזות, היות והתמונות בפספורטים אינם מוצאים חן בעיניהם, כי הם לא הצליחו לזהותן עם נושאי הדרכונים. הבשורה הזאת גרמה לנו הרבה עגמת נפש.

בתוך כך התקרבה לעברנו אשה אחת הנושאת בידה משדר אל־חוטי. היא דברה גרמנית, ואמרה שנשלחה מטעם המלון בכדי לתת לנו הדרכה ויעוץ איך להסתדר. בתוך דבריה "גילתה" לנו שיש כמה אנשים שמשטרת הגבול לא נותנת להם להכנס. עצתה היא איפוא, שכדאי לנו לקחת את המזוודות ולעלות על האוטובוס הממתין לנו בחוץ, ולנסוע למלון, בהוסיפה כי היא משוכנעת שבסופו של דבר גם שאר החברים יקבלו היתר כניסה. אמרתי לה שאנחנו לא מוכנים לעזוב את המקום בלי האנשים שנמצאים עדיין במשטרת הגבול. וכי לא נסכים בשום פנים ואופן לעזוב אותם לגורלם.

האשה שהבינה ככל הנראה שלא תוכל להשפיע עלינו לשנות את עמדתנו, הלכה מעמנו מבלי לומר מילה אחת.

☆ ☆ ☆

והנה פתאום מתגלה לעינינו ר' יצחק פילמר שהיה שייך לקבוצה קטנה נפרדת שנסעה ימים מספר לפנינו. הוא כבר היה מסודר במלון, אך בא לכאן כדי לראות מה עלה בגורלנו, ואולי יוכל "לעזור" משהו... כמובן שלא עלה בידו כי אם להשתתף בצערנו על העיכוב הבלתי צפוי, ותו לא...

לרגע קט שכחנו את המצוקה, כאשר הגיעו להפתעתנו הרבה כמה

מלון "בלגרד" במוסקבה. ה

אנשים מחסידי סאטמאר מקנדה. הם סיפרו לנו כי הם בדרך לאומאן על מנת לזכות להתפלל על ציונו הקדוש של רבינו זיע"א. השיחה עמם לא התארכה זמן רב, והיינו מוכרחים לחזור למציאות האפורה.

החום בטרמינל שבשדה התעופה היה מחניק. ועמדנו נבוכים ומבולבלים בתוך ההמולה הגדולה של המקום התוסס, וציפינו לישועת השי"ת. כמה אנשים התחילו לרקוד כדי להמתיק הדינים (כמבואר בליקוטי מוהר"ן שעל ידי ריקודים והמחאת כף נעשה המתקת הדינים. וכן מתאים למצבנו כאן השיחה הידועה שאמר רבינו שעל ידי שמחה וריקודים כבשנו את העיר ברסלב...).

אחרי שעות מספר של המתנה דרוכה, באה הישועה. הרוסים שחררו את החמישה אנשים שהמתינו בחוץ, לשמחת כולנו.

לאחר שהצטרפו אלינו, לקחנו תיכף את מזוודותינו וחפצינו כדי לעבור את ביקורת המכס. ומעתה שוב לא נתקלנו בשום קשיים. ואחר זמן קצר נפתחה הדרך עבורנו, ועלינו כולנו ברינה על האוטובוס שיסיענו למלון.

האוטובוס הובילנו למלון הנקרא "בלגרד" ברחוב "סמולניסקיא" 5.

☆ ☆ ☆

המלון בו היינו צריכים להשתכן בתחילת שהותנו ברוסיה היה מפואר ביותר, הוא מתנשא לגובה של 20 קומות, בעל שני אגפים, ומכונים בשם בלגרד א' ובלגרד ב', כאשר בתחילה שהינו באגף ב', ואילו בדרך חזרה מאומאן שהינו באגף א'. והמלון הוא כאמור מפואר ומשוכלל ברמה בינלאומית.

הגענו למלון אחרי השעה 8.00 בערב. פגשנו כבר שם א[redacted]ור' גבריאל גרוסמן שנסעו כמה ימים לפנינו. הם "בשרו" לנו

שעלינו להוסיף 500 $ דולר על המחיר ששילמנו כבר, וזאת עקב "שינויי חישובים" של אנשי השלטון הרוסי. היה זה כעין "מכה בפטיש" על סאת היסורים לאחר יום מפרך גדוש מריטת עצבים.

כמחצית השעה עמדנו ליד חלון הקבלה של המלון, עד שקבלנו את מפתחות החדרים, וזאת תמורת מסירת הפספורטים והפקדתם במשרד הקבלה של המלון.

בשעה 9.00 התפללנו תפילת מנחה. שעה לאחר מכן התפללנו תפילת ערבית, ואז הגיע הזמן להתכונן למנוחת לילה ראשונה על אדמת רוסיה המארחת.

☆ ☆ ☆

יום ג' כ"ו מנחם־אב

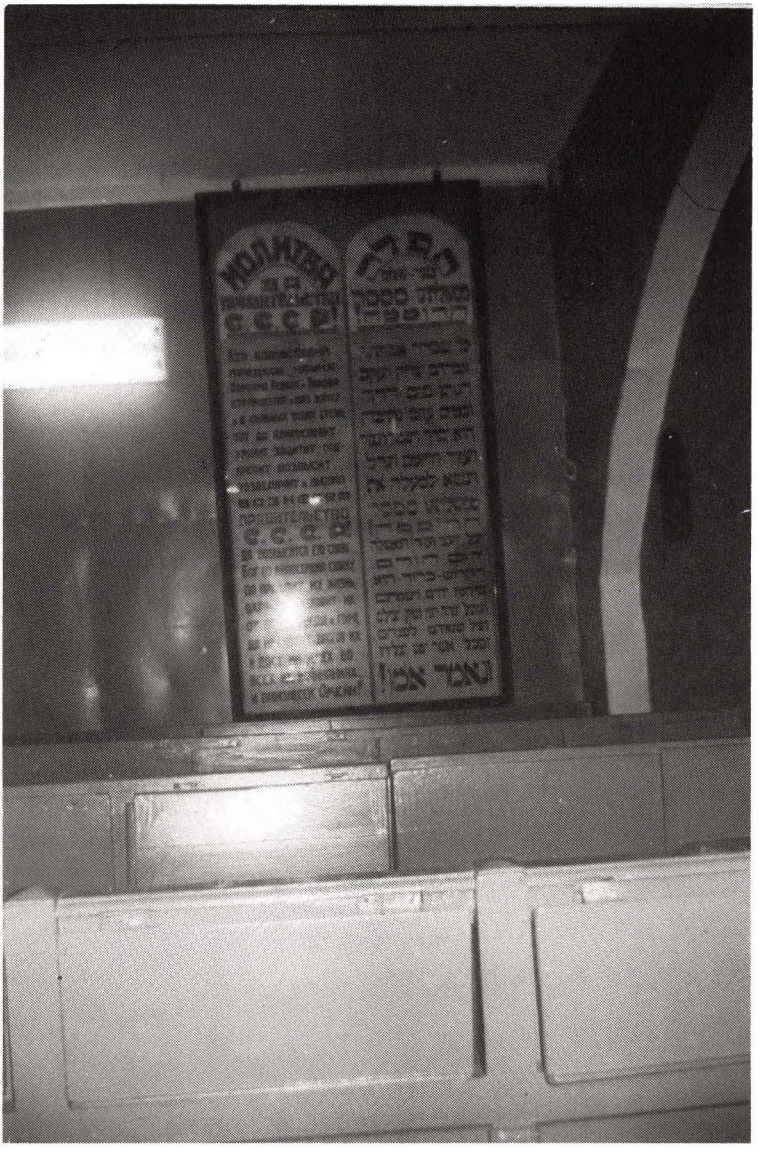
קמנו בבוקר בשעה 5.00. התפללנו שחרית. אכלנו פת שחרית כל אחד בחדרו. לאחר מכן נסתיימה שהותנו במלון זה. הורדנו את המזוודות לאולם ההמתנה של המלון, במטרה להמשיך לעיר קייב, ובכך להתקרב יותר ויותר לעיר געגוענו אומאן – מטרת נסיעתנו וטלטולינו בערי רוסיה הרחוקה.

עלינו על האוטובוס, והתחלנו בנסיעה, ותהי ראשית חנייתנו בבית הכנסת הנקרא "מרינה רוש" – על שם האיזור כולו הנקרא בשם זה. לבית כנסת זה הגענו לאחר מחצית השעה של נסיעה. שמעתי שהרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל נוהג היה להתפלל בבית כנסת זה בהיותו במוסקבה, היות וכאן היו מתפללים במתינות. אגב שמעתי מפי הרה"ח ר' מיכל דורפמן שליט"א שהוא דר

בשנים שעברו בעיירה מאלוחובקא הקרובה למוסקבה בשלשים קילומטר, ובעת שהיה מגיע לעיר הבירה לבקר את חתנו שהיה גר שם – התפלל בבית כנסת זה. לשאלתי מדוע דוקא כאן

הכניסה לביהכ"נ "מרינה רוש"

פנים ביהכ"נ "מרינה רוש" — על הקיר תלוי "מי־שברך" לשלום הממלכה הרוסית

– השיב כי שם היו פחות "מוסרים". ואף התהלכה אז בדיחה בקרב היהודים שומרי התורה כי הודות ל"מוסרים" הללו שביאתם לבית הכנסת היתה עקבית ביותר – היה אפשר להתפלל עם מנין... וכן מספר ר' מיכל כי באותו בית הכנסת היתה תלויה תמונתו של "לנין", ורק כאשר הנהיג השלטון חופש דת במידה מסוימת "העיזו" היהודים להסיר את התמונה.

כשהגענו לבית הכנסת הלכנו לטבול במקוה טהרה שנבנתה על ידי חסידי חב"ד.

בקומה השניה נמצא בית "הכנסת אורחים" המנוהל על ידי גר־צדק רוסי. הלה קיבל אותנו בסבר פנים יפות, ואף כיבד אותנו במיני מזונות, לחם, ביצים, עגבניות, מלפפונים, קפה ותה. לאחר שגמרנו לאכול הכניס כל אחד מאתנו כסף לתוך קופת הצדקה שהיתה תלויה על הקיר. לאחר מכן חזרנו לבית הכנסת למטה, השתהינו שם מעט, ואחר כך עמדנו להתפלל מנחה.

כמה אנשים מהקבוצה שלנו הצליחו לבקר ב"קרמלין" – מקום מושבו של הפרלמנט הרוסי, וגם עשו טיול בכיכר האדומה, שם נערך מדי שנה המצעד הצבאי של הצבא האדום לרגל "המהפכה הרוסית" שארעה לפני למעלה משש שנה.

☆ ☆ ☆

בשעה 3.30 יצאנו את בית הכנסת "מרינה רוש", עלינו על אוטובוס שהביאנו לשדה התעופה כדי לטוס משם לקייב – זמן טיסה של קרוב לשעה אחת.

עלינו על המטוס שהמריא בטיסת פנים בשעה 6.15 ממוסקבה לקייב, אליה הגענו בשעה 7.00 לערך.

ליד ה"קרמלין" במוסקבה

ממתינים בשדה התעופה של מוסקבה בדרך לקייב

קייב

משדה התעופה המשכנו באוטובוס למלון בשם "רוס", הנמצא בפאתי העיר.

יש לציין כי אמנם הנסיעה באוטובוס אינה אלא כאמצעי להגיע למטרה, אבל הפעם חשנו גם תענוג בעצם הנסיעה. תוך כדי נסיעה נהנינו מהנוף החולף לפנינו, ונוכחנו לראות כי קייב היא עיר יפה במיוחד. מה גם שהנהר דנייפר העובר בסמוך לעיר משוה לה חן מיוחד במינו, ומגביר את הרושם הנפלא.

נהר הדנייעפער

אחרי נסיעה של כמחצית השעה הגענו למלון. יצאנו את האוטובוס, וסובבנו בינתיים בסביבות המלון, כי לא באנו להתאכסן במלון (אלא כתחנת ביניים למלון שהוכן עבורנו בויניצא, וכדלהלן).

על יד המלון פגשנו במשפחה יהודית גדולה, שהכילה אנשים, נשים וילדים, שהגיעו למלון לחוג ככל הנראה איזו מאורע משפחתי. קבלנו את הרושם שיש לנו עסק עם אנשים אמידים הממלאים תפקידים כלשהם במנגנון הרוסי.

תוך כדי שיחה עמם התברר שאמנם לב יהודי חם פועם בקרבם, אבל כל השנים היו מנותקים מיהדות, כלומר בלי כשרות וקידושין, בלי שבת ומועד, וגם ללא ברית מילה רח"ל. גם את "שמע ישראל" לא ידעו לומר, ורק דבר אחד ויחיד נותר להם, והוא עצם הידיעה שהם ממוצא יהודי ולכן הם שייכים לעם היהודי.

וכאשר נפרדנו מהם הבחנו בזקן שבחבורה שבכה בדמעות שליש כילד קטן... וכאן נתגלתה לעינינו הטרגדיה הנוראה של עם ישראל במלוא עוצמתה ועל כל השלכותיה.

יש לציין שהפגישה עם המשפחה הזו עשתה עלינו רושם עמוק.

בינתיים עשה הזמן את שלו והלילה הגיע. במרחק מה מהמלון, מול האיצטדיון של העיר קייב קיים גשר, המקום נראה לנו ראוי לתפילת ערבית, ואכן נגשנו לשם והתפללנו.

אחר התפילה חזרנו לרחבה של המלון, ונשארנו עומדים שם, כי לתוך המלון לא איפשרו לנו להכנס, גם לא לנוח באולם הכניסה של המלון.

בשעה 10.00 בערב עזבנו את המלון, לא לפני שהגישו לכל אחד ואחד מאתנו שקית ובה עגבניות ומלפפונים, וכן בקבוקי שתיה, ומים מינרליים (מנה כזו קבלנו כל יום, כדי לקיים בנו המנהג

האנושי של הכנסת אורחים, הגם שלמען האמת שלמנו במיטב כספנו עבור "הכנסת אורחים" זו...).

עלינו לאוטובוס שהביא אותנו לתחנת הרכבת של קייב. שעתיים רצופות חיכינו באולם ההמתנה של תחנת הרכבת, כשפנינו מועדות לנסוע ברכבת זו לעיר ויניצא. וסיבת נסיעתנו לויניצא היתה משום שהיא העיר הקרובה ביותר לאומאן, בעוד שלשהות באומאן גופא לא נתנו לנו הרוסים בשום פנים ואופן, על אף שבאומאן קיים בית מלון שאפשר להתאכסן בו.

☆ ☆ ☆

המרחק בין ויניצא לאומאן הוא של שעתיים ומחצה נסיעה באוטובוס. ובכן, בשעה 12.00 בלילה הוחלט לצאת לרציף הרכבת הנוסעת לויניצא. זמן רב היינו צריכים להמתין שם עד שיוסיפו עוד קרון לרכבת במיוחד עבורנו... את זמן ההמתנה ניצלנו איפוא לצאת בריקוד "עסיסי" כפי מיטב המסורת של חסידי ברסלב.... האנשים שבתוך הרכבת מיהרו לגשת לחלונות להתבונן ברוב התפעלות על "המחזה" הבלתי רגיל... בעיניהם היינו נראים כיצורים משונים שירדו מכוכב אחר. כנראה שהריקוד מצא חן בעיניהם, כי מיד לאחר הריקוד הם מחו כפים בהתלהבות גדולה.

בתוך כך חיברו את הקרון שלנו לשאר הקרונות. את המזוודות והחפצים נאלצנו להכניס בכוחות עצמנו לתוך הקרון, וכן גם בירידה מהרכבת. העמדנו את שורת מזוודותנו הגדולות (שהם כידוע מכילים אוכל לכל ימי שהותנו ברוסיה) במזדרון הצר של הקרון, והוצרכנו ל"תרגילים" מיוחדים כדי לפסוע מעליהם...

הקרון מחולק לתאים, כאשר בכל תא נמצאות ארבע מיטות. ומיד לאחר שהשגתי לעצמי מיטה באחד התאים – "הפלתי" את עצמי

עם כל הבגדים והנעליים על המיטה, כי הייתי תשוש ועייף עד מאד, ותיכף ומיד נרדמתי.

אולם זמן לא רב נתנו לנו לישון. בשעה 12.40 בלילה עזבנו את העיר קייב, והגענו לויניצא בשעה 4.30 לפנות בוקר של יום ד' כ"ז לחודש מנחם־אב.

אחרי שהצלחנו להוריד תוך מאמץ רב את חפצינו מהרכבת לרציף – הגיעו הסבלים מטעם משרד התיירות הרוסית "אינטוריסט" והעמיסו את כל חפצינו על אוטובוס שעמד כבר מוכן עבורנו.

ויניצא

יום ד' כ"ז מנחם־אב

בשעה 5.20 לפנות בוקר עזבנו את תחנת הרכבת, ונסענו עם האטובוס למלון בשם "אוקטובר" אשר ארבע קומות גבהו, והוא מנוהל ברמה בינונית, ושימש לנו בית אכסניא למשך 4 ימים, וכן לתחנת יציאה לציונו הקדוש באומאן.

בבואנו למלון, אחר שמסרנו להם הפספורטים – קיבלנו את מפתחות החדרים (כבר הורגלנו למנהגיהם...). התפללנו תפילת שחרית בכונה מיוחדת בידיעה כי היום יהיה האות הזה, וכי לא רחוק הוא... ועוד היום נזכה לעלות ולהראות במקור חיינו...

לאחר שחרית נותר לנו עוד כמה שעות למנוחה עד שיבא האוטובוס לקחתנו לציון הקדוש. ויפה היתה מאד המנוחה בשעה

זו, למען נוכל להתיישב בדעתנו היטב טרם עלותנו אל הקודש, כי הרי עייפים וסחוטים היינו מכל טלטולי הלילה הקודם.

☆ ☆ ☆

ויהי ביום הרביעי בהיות הבוקר שעה 11.00 החלו גלגלי האוטובוס לנוע ולקרבנו למקום צפייתנו כל הימים, לכיוון... אומאן!!!

☆ ☆ ☆

בדרך עברנו את העיר הידועה לכולנו, העיר נעמירוב, העיר בה עמדה עריסתו של גאון עוזנו מוהרנ"ת זיע"א תלמידו המובהק של רבינו נחל נובע מקור חכמה, ואשר על שמה נקרא ר' נתן מנעמירוב.

נסענו במצב רוח מרומם עד למאד, ודברנו מעניני רבינו ז"ל. ר' אפרים נחמן אנשין התחיל ללמוד בפני כולנו את התורה ד' מהספר הק' ליקוטי מוהר"ן: "כשאדם יודע שכל מאורעותיו הם לטובתו זאת הבחינה היא מעין עולם הבא"... בהוסיפו נופך משלו, הסברים נאים אשר הנעימו את האוזן. לאחריו המשיך ר' אברהם שמעון בורשטיין עם שיחה מעמיקה אודות הציון הקדוש באומאן שעניין מאד את כולנו והאזינו אליו בתשומת לב.

☆ ☆ ☆

ככל שהתקרבנו למטרה העיקרית של הנסיעה, עלה המתח, והתגברה ההתרגשות על כולנו.

והנה מרחוק כבר אפשר להבחין במבנים של העיר אומאן. והנה לפנינו גם האגם של אומאן הנקרא "הוסשובקא".

התרגשות אחזה בכל. ר' אהרן לבל פתח בקטע של "שיר הידידות":

ציונו הקדוש קודש קדשים בכל עת ורגע מחדש חדשים – – –

הכל פצחו בשירה בהתלהבות:

בך רבינו נגילה בך רבינו נשמחה – – –

ומעתה את מקום המתח וההתרגשות – תפסה השירה והשמחה. כולם הצטרפו לשיר ולנגן מתוך התרוממות רוח ושמחה עצומה.

אומאן

בניגוד למה שחשבנו – לא המשיך האוטובוס ישיר לציון הקדוש, אלא נכנס למרכז העיר אומאן, והתעכב ליד מלון הנקרא על שם העיר "אומאן". קבלנו רשות להכנס למלון על מנת להתרענן קצת ולנוח לאחר שעות של נסיעה וכן לאחר ימים של התאמצות לא שגרתית, כדי שניגש למקום הקודש מתוך מנוחה וישוב הדעת.

המלון באומאן מתנשא לשלוש קומות, והרמה האיכותית של המלון היא בדרגה נמוכה ביותר לפי קנה מידה של הארצות המפותחות, ברם התנאים הנחותים במלון לא מונעים מחסידי ברסלב לעשות השתדלויות ולהשיג רשות מהעיריה להשאר במלון עד כמה שאפשר, וזאת עקב משמעותה הרוחנית של העיר אומאן, שגם העיר עצמה תופסת מקום נכבד בשיחותיו הקדושות של רבינו ותלמידו מוהרנ"ת (ראה בספרו "ימי מוהרנ"ת" ועוד).

כשעמדנו על יד המלון פגשנו כמה יהודים מאומאן. והנה עוברת לידינו אשה אחת יהודיה ובפיה בקשה למסור דרישת־שלום לרבקה

בכניסה למלון "אומאן"

בתו של ר' נחמן שטרקס ז"ל מבריינה... אמרה והמשיכה בדרכה מבלי להתעכב... כן נפגשנו עם יהודי זקן בשם בנדה. הוא סיפר לנו שבאומאן היו הרבה בתי כנסיות, ועכשו לא נותר אלא בית כנסת אחד בלבד, ואף הוא סגור על מנעול ובריח מחוסר מתפללים.

☆ ☆ ☆

...אחרי שהיה של כמחצית השעה במלון "אומאן" עלינו לאוטובוס,

ליד המלון באומאן

כשמגמת פנינו הוא הציון הקדוש שנגיע אליו בחסדי השי"ת לאחר נסיעה של חמש דקות בלבד — —

אי אפשר לתאר את האוירה באוטובוס באותן חמש דקות ספורות. דומיה מתוחה שררה בכל. האוירה היתה "מחושמלת" מרוב התרגשות, עד שניתן לשמוע כל רעש הזעיר ביותר... כל רגע היה בעינינו כשעה ארוכה...

והנה... האוטובוס עצר...

הגענו בעזרת השי"ת... ירדנו מהאוטובוס מהר מהר, ובמרוצה המשכנו לעבר הדלת של החצר אשר שם חלקת מחוקק ספון...

נכנסנו... ועוד מספר פסיעות, והנה הציון הקדוש משתרע לפנינו — — —

ליד הציון — — —

אי אפשר להגדיר במילים מה שמתרחש בלב המקורב כאשר נפגש

לראשונה עם הציון הקדוש... כל אחד שזכה לעבור מעמד מרגש זה יודע זאת היטב... אי אפשר להגדיר זאת, אלא בבחינת כל חד כפום דמשער בלביה...

כלפי חוץ נשמעים רק בכיות בלתי פוסקות, וקולות נרגשים של תפילה משולבים בגניחות ואנחות...

☆ ☆ ☆

אם אכן רוצים לתאר ללא כחל ושרק את ההתרשמויות הראשונות ליד הציון הקדוש, אי אפשר להסתיר את העובדא שיש השפעה מרסנת על אופן התגובה הרגשית של המקורב, וזאת בגלל המצאותו של חלקת הקבר בתוך השטח הפרטי של הגוי, ממש צמוד לביתו המיושן במצב של השפלה, המשמש לו כמישטח של חצר לפני הכניסה לבית ותו לא... המצב הבלתי נעים הזה מזכיר לא במעט את הפסוק במגילת איכה: "רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם אשר אמרנו בצילו נחיה בגויים" — — — כי מטבע הדברים האדם נשפע למראה עיניו, ותגובתו היא בהתאם לכך. ומה יכול להיות מוסר השכל יותר מאלף בנדון זה מדברי מוהרנ"ת זיע"א שהיה איש האמת בכל התגלמותו, שנאמרו בגילוי לב מדהים בתחילת התקרבותו לרבינו הקדוש: "אילו לא ראיתי את הפמוטים וצלחות הכסף הנוצצים על שולחן רביז"ל לא הייתי מתקרב אליו" — — — האדם מעוניין איפוא לראות את הדברים דקדושה בלבוש מתאים לפי ערך חשיבותם.

וראה בליקוטי מוהר"ן (תנינא סי' קט"ז) שנאמר שם בין היתר: "שרביז"ל סיפר כשהיה בארץ ישראל סיפרו לו החשובים שבאו ממדינות אלו וקבעו דירתם בארץ ישראל — קודם שהיו בארץ ישראל לא היו יכולים לצייר לעצמם שארץ ישראל עומדת בזה העולם, והיו סוברים שארץ ישראל היא עולם אחר לגמרי לפי גודל קדושתה. אבל באמת בדמות ובתמונה אין הבדל כלל בין ארץ ישראל ובין שאר מדינות להבדיל, ואעפ"כ היא קדושה מאד מאד

המוזיקה של העיר

בתכלית הקדושה. וסיפר זאת רביז"ל כי הוא ענין נצרך מאד לכמה ענינים שבני אדם נבוכים בהם בטעותם, כי יש טועים וסוברים שצריכים להכיר את הצדיק או שאר דבר שבקדושה בפניו בצלמו ובדמותו שיהיה משונה, אבל באמת לא כן הדבר, על אף שהצדיק הוא ענין אחר לגמרי, כי הוא מקודש בתכלית הקדושה ומופרש ומובדל לגמרי משאר העולם" עכ"ל.

המסקנא המתבקשת מכל האמור היא שכך היא דרכה של האמת, להתלבש בהעלמה, על מנת שתוכל להתקיים בעולם הבחירה, ואי אפשר להגיע להאמת של הצדיק דרך השכל האנושי והנוי והברק החיצוני. אי אפשר לקבוע את מסקנותיו על יסודות חיצוניים.

זאת ועוד: למרות שהמקורב מתרגש מאד כאשר בא בפעם הראשונה לציון הקדוש באומאן – אף על פי כן אין לו ההרגשה שהענין הזה הוא בשבילו חדש לגמרי בבחינת "יש מאין". והסיבה לכך אף היא נעוצה בדבריו הקדושים של רבינו ז"ל שאמר לתלמידו המובהק מוהרנ"ת זצ"ל אחרי הפגישה הראשונה ביניהם: "מיר קענען זיך שוין פיל לאנג, אבער מיר האבן זיך שוין לאנג נישט געזעהן" – – – (מכירים אנו אחד את השני זה משנים קדמוניות, אך לא נתראינו זמן רב). הקביעה הלזו של רביז"ל היא בבחינת "כרוז לדורות" המיועד לכל אחד מהמקורבים אליו.

ובספר חיי מוהר"ן ב"מעלת המתקרבים אליו" (סימן פ"ב) מובא כהאי לישנא: "איך האב מיך שוין מיינע אויגן איסגעקוקט אויף איטליכן באזונדער"... (בכליון עינים צפיתי כבר לכל אחד ואחד מכם). דיבורים נוראים אלו המיועדים לכל אחד ואחד מאנ"ש עד סוף כל הדורות באופן אישי, מקבלים משנה תוקף כאשר עומדים על יד ציונו הקדוש...

☆ ☆ ☆

אחרי כמה שעות של תפילות ובקשות רצינו לקיים את דבר רביז"ל

שאמר בלשונו: "זיין אין אומאן און אין סופיא נישט זיין?!" (להיות באומאן ובסופיא לא להיות?!). בספר "שיח שרפי קודש" – לקט שיחות מרבינו ומוהרנ"ת וכו', נאמר אודות גן זה הנקרא "סופיא": "הגן 'סופיא' היה גן נפלא מאד שנטעו בו כל סוגי העשבים והצמחים והאילנות שבעולם. לימי הסוכות היו הנכרים מוכרים לולבים שקטפו משם. ובאמצע הגן היה מכון מיוחד ללמוד סוגי הצמחים. והיה אחד משלושת הגנים המופלאים שבעולם".

אצל חסידי ברסלב נפוץ הפירוש על דברי רביז"ל אלו: להיות באומאן ואת ה"סוף" והתכלית לא לזכור?!...

עשרה אנשים מתוך הקבוצה החליטו לבקר בגן זה, וגם אני הייתי מביניהם.

ובכן, האוטובוס שהסיע אותנו לאומאן הביא אותנו לגן סופיא. תוך זמן קצר הגענו לגן. ואמנם, מה שנאמר אודות יפיו של הגן לא היה מוגזם כלל וכלל. אחרי הליכה של כעשר דקות הגענו לאגם פנימי של הגן, ובתוכו מזרקה נפלאה. כאן קבענו את מקום ישיבתינו. כמה אנשים סעדו את לבם מהאוכל שהביאו עמם. הבטנו כל הזמן על הנוף המרהיב מתוך התפעלות על נפלאות הבורא ית'.

בגן פגשתי יהודי מקומי מסוג אחר לגמרי, שבא לטייל שם עם אשתו וילדיו. הדבר הראשון שאמר לי הוא שאשתו רח"ל נכריה, והיא דוקא בקשה אותו לשוחח אתי, כאילו בכדי להתנצל על הפגישה הבלתי נעימה. תוך כדי שיחה התברר לי שהוא מרוצה ממצבו, ואין לו שום ענין במה שמתרחש בעולם היהודי. על שאלתי אם יש לו קרובים בארץ ישראל ענה בשלילה, ואמר לי שהוא לא מעונין לבקר בארץ ישראל. יש לציין שעל אף התנהגותו

"אטום" וזה שם הנוף

המתנכרת היה ניתן להכיר עליו שהניצוץ היהודי שבו טרם כבה, והרגשתי שקשיחותו היתה מבויימת ומכוונת רק כלפי חוץ. דוגמא אחת מתוך רבבות יהודים שהגורל הפך אותם לתינוקות שנשבו.

אחר שהיה של שעה אחת בגן – חזרנו לציון הקדוש. התפללנו שם תפילת מנחה בהתרגשות מיוחדת.

☆ ☆ ☆

בשעה 7.30 בערב נפרדנו מהציון, ויצאנו עם הרכב למלון "אוקטובר" אשר בויניצא. למלון הגענו בשעה 10.00.

בהגיענו למלון ציפתה לנו הפתעה נעימה: נתנו לנו את האפשרות לטבול בבריכה קטנה, הנקראת ברוסית "סאונה". היתה זו מחוה חד־פעמית שהכניסה מאה דולר לקופת המלון...

☆ ☆ ☆

יום ה' כ"ח לחודש מנחם־אב

קמנו בשעה מוקדמת יותר. כבר כמה ימים מראש הודיעו לנו כי קבלנו רשות לנסוע לקבר קדוש ישראל הבעל־שם־טוב זיע"א, בעיר מעז'בוז'. וכן קבלנו אישור לנסוע על ציונו של הרה"ק "פאר ישראל" רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א. יום זה כ"ח אב נקבע איפוא ליום שנבצע את משאלת לבנו להיות על ציונו הק' של הבעש"ט זי"ע אחר שנהיה אצל ציון רבינו באומאן. כדאי לציין שיום זה מיוחד במינו הוא, ומסוגל מאד לתפילות ובקשות, ובמיוחד בקברי הצדיקים, כי הרי ערב ראש חודש אלול היום...

☆ ☆ ☆

בכדי להשלים את התמונה יש לרשום את העובדא כי המלון

"אוקטובר" בויניצא נמצא במרכז העיר, והרבה אנשים עוברים דרך המלון, וביניהם גם מאחינו בני ישראל. לפני הנסיעה לאומאן התעכבנו עוד זמן קצר ליד המלון, עד שהתאספו כולם. זכור לי איפוא ענין אחד שהשאיר עלי רושם עמוק. בין כל האנשים שעברו על יד המלון היו זוג יהודים איש ואשה, הוא נראה כבר בגיל מבוגר. כאשר ראה אותנו ניגש אלינו ושוחח אתנו, ולא הסתיר את התרגשותו. אשתו בקשה ממנו כמה פעמים לעזוב את המקום, אבל הוא התעלם מבקשתה. לבסוף נשאו הפצרותיה פרי, ועזבו את המקום. לא עבר זמן רב, והוא שב על עקבותיו וחזר אלינו לבדו בלי האשה, והמשיך לשוחח עמנו כאשר דמעות עומדים בעיניו, הוא נשאר מרותק למקום הפגישה עד שעלינו לאוטובוס.

בשעה 9.00 בבוקר עזב האוטובוס את העיר ויניצא לכיוון אומאן. לעומת יום אתמול היתה האוירה באוטובוס נטולה כל לחץ ומתח נפשי, ומשום כך יכלה השמחה לקנות שביתה בלבנו ובמוחנו, ללא כל הפרעות פנימיות. במהלך הנסיעה נשמעו הרבה ניגונים ושיחות מכבשונה של חסידות ברסלב, ממה שירשנו מאבות החסידות שלפני מאה וחמישים שנה, והשמחה גברה ופרצה גבולות ומיצרים...

☆ ☆ ☆

בשעה 12.00 בצהריים לערך הגענו שוב לציונו הקדוש. יש לציין כי היום עמדנו כאן בצל של ההתרגשות וההתלהבות של יום האתמול. אין לצפות לאותה רגישות עמוקה שאחזה אותנו באותו המקום לפני עשרים וארבע שעות... בפגישה בין בן לאב לאחר פרידה של שנים רבות – אין לצפות לאותה תגובה בפעם הראשונה של פגישתם לבין צורת הפגישה השניה... מה שנשאר תמיד בשוה, הוא עצם החשיבות של המאורע.

אחר נתינת הפרוטה לצדקה ואמירת עשרת המזמורים היינו ה"תיקון הכללי", המשיך כל אחד עם תיקונים נפשיים פרטיים שלו כפי אשר מצא לנחוץ, כל חד כפום שיעורא דיליה.

לאט לאט מתקרבת השעה שאנו רגילים להתפלל תפילת מנחה על יד ציונו הקדוש, והיום ער"ח אלול עלינו להוסיף את תפילת יום כפור קטן. והוחלט להתפלל מנחה על יד ציונו הקדוש, ואת יוכ"ק לומר באוטובוס, כי לפנינו היום נסיעה של חמש שעות רצופות עד מעז'בוז'.

בדרך למעז'בוז'

בשעה 3.00 אחר הצהרים יצאנו מאומאן לכיוון מעז'בוז' – עיירת ציונו של קודש הקדשים מרן הבעל־שם־טוב. ר' אפרים נחמן אנשין התחיל לומר יוכ"ק כשליח ציבור. התפילה נמשכה שעה ארוכה מתוך התעוררות גדולה, כשהשמחה ממלאה את לבנו על הזכות הגדולה והנפלאה שנפלה בחלקנו לבא ולהתפלל על קברו של איש האלקי הבעש"ט.

☆ ☆ ☆

הדרך הטובה ביותר לנסוע

אודות ציון הקודש של הבעש"ט זיע"א מובא בליקוטי מוהר"ן (ח"ב סי' ק"ט) שרביז"ל סיפר מענין קבר הבעש"ט זצוק"ל, שטוב מאד להיות שם על קברו, ואמר כי "צדיקים יירשו ארץ" (תהילים ל"ז) היינו שהצדיקים האמתיים יורשים ארץ ישראל – שזוכים שמקום גניזתם הוא קדוש בקדושת ארץ ישראל ממש. בזה רימז רביז"ל גם על קברו הק' באומאן. מלבד מה שנאמר בפירוש בספר "שיח שרפי קודש": "פעם כשדיבר רבינו משבח ארץ ישראל – ענה ואמר "או ארץ ישראל – או אומאן". בלשונו הק': "ארץ ישראל אבער אומאן".

ועוד אמר רביז"ל על הבעש"ט כי הוא רבי על אלפים ורבבות עולמות. קשר נפשי זה של רביז"ל עם הבעש"ט שהוא כמובן גבוה מעל גבוה, היה אדוק מאד מבלי שניתן לשער. מסופר שכשהיה רביז"ל ילד בגיל ארבע ואמו הרדימה אותו, המתין עד שאִמו נרדמה, ואז הלך באמצע הלילה לקברו הק' של הבעש"ט זי"ע.

☆ ☆ ☆

ככל שהתקרבנו למעז'בוז', התחזקה באופן הדרגתי ההתרגשות שאוחזת באדם, על דרך משל, כאשר עומד להפגש עם אישיות חשובה ביותר לא מן השורה... ואז החל ר' אברהם שמעון בורשטיין לשיר את הניגון הידוע של הבעל־שם־טוב על הפסוק "לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו" – המושר תמיד ברטט בקרב חסידי ברסלב, במיוחד בחג הפסח.

מעז'בוז'

בשעה 7.50 בערב הגענו למעז'בוז'. עם כניסתנו לעיר קבלנו את

הרושם כאילו חיים אנו עוד בתקופת הבעל־שם־טוב... הבתים והכבישים נושאים כאן אופי כפרי מובהק כמו לפני מאתיים שנה. רושם זה הגביר ביתר שאת את חרדת הקודש כלפי המקום, בו חיו שרפי מעלה כמו הבעל־שם־טוב הקדוש וגורי האריות תלמידיו הקדושים. כאן עמדה גם עריסתו של רבינו הקדוש מוהר"ן זיע"א, הרהורים אלו מציפים את המוח והלב בהתרגשות גוברת והולכת.

אחרי עשר דקות נמצאנו כבר ליד ציונו הקדוש של הבעל־שם־טוב זיע"א. שם פגשנו בשני חסידי חב"ד שפגשנו בהם כבר קודם לכן במוסקבה בבית הכנסת "מרינה רוש". שני האנשים הללו מפקחים על חלקת הקבר של הבעש"ט, ודואגים לשיפוצים ושכלולים במידת הצורך. הם הקימו גם את מבנה הסורגים שמקיף את הציון הקדוש.

☆ ☆ ☆

כאשר עמדנו ליד קברו של הבעש"ט היתה לנו ההרגשה כי המקום הזה אינו שייך כלל לעולם הזה. הרגשנו לפי ערכנו אוירה של קדושה שהסביבה המגושמת אינה מסוגלת כלל לקלוט. על המקום הלזה מרחפת עדיין רוח של התגלות אלקות, כי מי היה מלומד בנסים, באותות ובמופתים כדוגמת הבעש"ט זיע"א!

☆ ☆ ☆

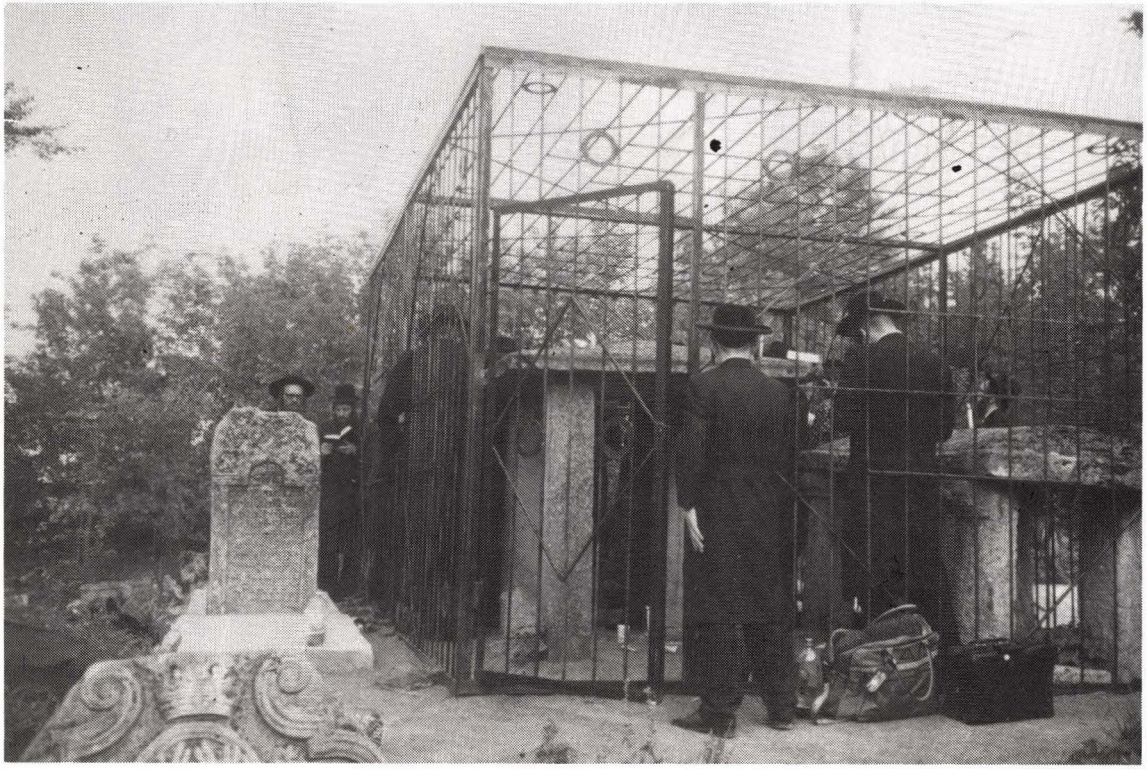
על יד קברו של הבעש"ט נמצא הקבר של תלמידו הרה"ק ר' זאב וואלף קיצעס זצוק"ל.

ממול למצבת קודש של הבעש"ט ישנם עוד שני קברים, האחד של נכדו הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז' זיע"א, דודו של רבינו ז"ל, והשני של הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זיע"א בעל "אוהב ישראל". ובתוך, בין שני ציוני קודש הללו נמצא קברו של

הרה"ק רבי אפרים מסדילקוב זיע"א בעל "דגל מחנה אפרים", אף הוא דודו של רבינו ז"ל, אח אמו מרת פיגא ע"ה, שכידוע הוא ורבי ברוך'ל כינו אותה בשם "פיגא הנביאה".

ליד קבר הבעש"ט

קבר הבעש״ט ותלמידיו בתוך מבנה סורגים

מובא בספר חיי מוהר"ן (סיפורים חדשים), שאחד מגדולי המקורבים של הרב הצדיק הקדוש רבי ברוך ממעז'בוז', הרב ניסן קאוולער ז"ל סיפר, "אשר פעם אחת בא אל הרב הק' רבי ברוך זצ"ל וראה אותו נעצב מאד, ושאל אותו מה זאת, והשיבו שזה כמה זמנים לא ראה את הבעש"ט זצוק"ל, וכל אימת שבא על קברו אינו מוצא אותו, ועתה ראיתי אותו, ושאלתי אותו מה זה, והשיב לי שהוא נמצא אצל ר' נחמן, ואמר בזה"ל: ער האט זיך פארקליבן צו ר' נחמן'ען". סיפור נורא זה מדבר בעד עצמו ואינו זקוק לשום הסברים.

יש לציין שרבינו ז"ל נולד שתים עשרה שנה אחרי הסתלקותו של הבעש"ט. אמו פיגא ע"ה היתה כאמור אחותו של הרבי ר' ברוך, והיא הולידה את רבינו ז"ל בביתו של הבעש"ט.

מקובל אצל זקני חסידי ברסלב שרבינו הפליג מאד ברוב קדושתו של הרבי ר' ברוך עד שאמר: "להסתכל בנעלי־בית של רבי ברוך הוא סגולה לשמירת שהברית".

☆ ☆ ☆

ואודות הרה"ק מאפטא מסופר בקרב אנשי שלומנו דחסידי ברסלב, שכאשר היה רבינו ז"ל בעיר קולבסוב, סיפר לאנשיו: ראיתי שם אברך צדיק וגאון, וכוונתו היתה להרה"ק ה"אוהב ישראל", שאחר כך עבר לכהן כרב באפטא.

☆ ☆ ☆

על קשריו של רבינו ז"ל עם דודו ה"דגל מחנה אפרים" השוכן פה בסמוך להבעש"ט – מסופר בספר שבחי הר"ן: כאשר נעשה רביז"ל בר־מצוה קרא אותו דודו הרב הקדוש מוהר"ר אפרים זצ"ל

ואמר לו הפסוק "אני היום ילדתיך", כי זה נאמר על היום שהאדם נעשה בר־מצוה, כמובא בספרים.

לפי כל הסימנים יש סיבה סבירה להניח שכבוד מנוחתן של משפחת הבעש"ט נמצאות כאן בבית החיים. קראנו על מצבה אחת, או יותר נכון על שבר של מצבה, את המילים הקטועות הללו: "הנכד המופלג של רבי נחמן הרידענקער". על מצבה אחרת שהיתה כמעט שקועה באדמה ראינו את המילה "שמחה" שם אביו של רבינו ז"ל. המצב העגום שבו שרויות רוב המצבות, הוא חוליה בלתי נפרדת בשרשרת העוותים במשך שנים רבות תחת שלטון, שלפי השקפתו חשב לנכון לעקור את האמונה בשתי עולמות רח"ל.

☆ ☆ ☆

שהינו ליד קברו של הבעש"ט לערך שעה ומחצה, והתפילות ובקשות שלנו שאבו עידוד רב והתעוררות ממקום הקודש, כי הרי מה נורא המקום הזה — — —

הגויים תושבי מעז'בוז' התקהלו סביבנו, והסתכלו עלינו מבלי להוריד עין. המבט שלהם ליווה אותנו גם לאחר עלותנו לאוטובוס, ועד שהאוטובוס יצא מטווח ראיה שלהם...

☆ ☆ ☆

עזבנו את מעז'בוז' בשעה 9.20 בערב, והגענו למלון בויניצא, כשאנחנו עדיין תחת הרושם העמוק מהביקור ליד קברו של הבעש"ט במעז'בוז'.

אחרי תפילת ערבית וקצת אכילה הלכנו לישון על מנת לאגור כוחות חדשים ליום של מחרת.

שבר מצבה עליה מסומן "נכד המופלג של ר' נחמן מהארדינקער"

אל תשכח אותי נתיב „אשוח"

אומאן

יום ו' כ"ט מנחם־אב.

בגלל ערב שבת קמנו יותר מוקדם מהרגיל. בשעה 7.40 בבוקר עזבנו את המלון בויניצא לכיוון אומאן.

תפילת שחרית התפללנו באוטובוס, ובשעה 11.00 הגענו לציון הקדוש. היה זה היום השלישי ברציפות שאנו באים לציון הקדוש. מאד היינו צריכים להזהר שהדבר לא יהפוך לשיגרה... כי רבינו ז"ל התריע על כך יותר מפעם שלא לעסוק בעבודת השי"ת בבחינת "מצות אנשים מלומדה".

☆ ☆ ☆

כשעומדים ליד הציון הק' רואים בעליל את הבנין הענק שהיה פעם ה"קלויז" של אומאן. המקום שחסידי ברסלב עסקו בו הרבה בתורה ובתפילה על פי דעת רבינו ז"ל. אין פלא איפוא שבנין זה מעורר כל כך הרבה התענינות וסקרנות מצד חסידי ברסלב לדעת בדיוק מה נעשה היום שם.

מספר אנשים מהקבוצה החליטו לגשת למקום, לחזות במו עיניהם את אותו מבנה שכל כך הרבה תורה ועבודה ספוגים בין קירותיו המקודשים. כמו כן רצונם לדעת מה נעשה היו בין כתליו. כאשר

הגיעו לשם מנעו מהם את הכניסה בתירוץ שאי אפשר להכנס פנימה ללא רשות המנהל, והם לא מוצאים את המנהל כדי לשאלו. הענין נשאר איפוא בגדר חידה סתומה כמקודם.

הרה"ח ר' מיכאל דורפמן סיפר שהבנין של הקלויז משמש כיום מחסן למכשירים עבור מטוסים, ושם המכשירים "מיגו־מטר". והמעניין הוא שגם המקום בו עמד ביתו של רבינו ז"ל באומאן

מראה מיוחד במינו מה"קלויז" באומאן

נמצא כיום בית חרושת למכשירי מטוסים. והוסיף בדרך צחות, כי אותם מקומות שהיו פעם מרכזי פעילות של עבודה ויראת שמים, משמשים גם כיום ל"ענני שמים"...

☆ ☆ ☆

אחר כמה שעות של תפילה על הציון הקדוש יצאנו במסע לציונו הקדוש של גאון עוזנו מוהרנ"ת זיע"א השוכן בעיר ברסלב. אכן בעיר ברסלב, שעל שמה אנו מכונים חסידי ברסלב. מובן מאליו שהדבר מרגש ביותר.

ובכן, בשעה 2.30 יצאנו מאומאן לברסלב.

ברסלב

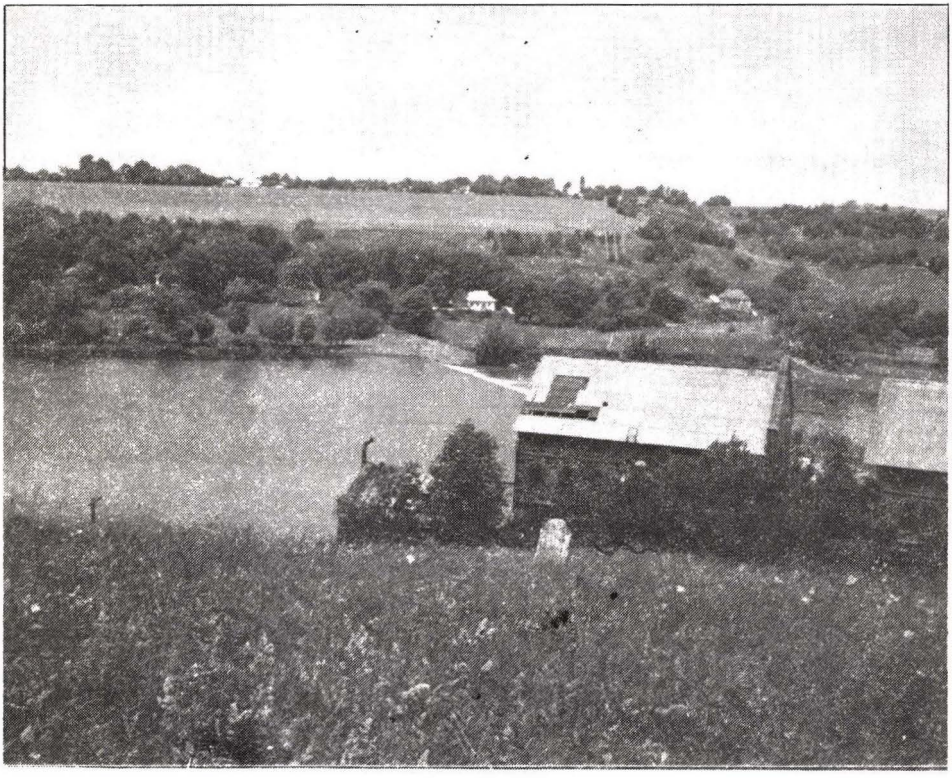
כעבור שעתיים הגענו לברסלב. גם לפני העליה שעל קברו של תלמידו המובהק של רבינו ז"ל נכונו לנו כמה מניעות וקשיים. הנהג לא ידע למצוא את הדרך לקברו של מוהרנ"ת, והתייאש במהרה, וכבר רצה לשוב לויניצא.

ברם, חסדי השם כי לא תמנו, וכאן נוכחנו בעינינו בהשגחה פרטית מופלאה. כי תוך כדי נסיעה הלוך ושוב מבלי לדעת להיכן – עצר האוטובוס ברחוב מרקס על יד בית מבלי לדעת מדוע הוא קבע את עצירתו דוקא כאן, ובחסדי השי"ת בדיוק בבית זה גר יהודי בשם פלדמן, אשר הבחין בנו ויצא את הבית והציע את עצמו להראות לנו בדיוק איה מקום קברו של מוהרנ"ת זיע"א.

הדרך לציון היתה ארוכה מאד, אבל בסופו של דבר הגענו לשם.

הציון נמצא בסמוך לנהר "בוג" אותו נהר אשר עובר גם את ויניצא.

☆ ☆ ☆

נהר "בוג" החוצה את העיר ברסלב

בקבר מוהרנ"ת

כאשר נמצאים על יד קברו של מוהרנ"ת זיע"א ומתבוננים על מהותו של המקום ועל האדם הגדול בענקים השוכן בו – מגיעים למסקנא כי כאן מקום גניזתו של אדם שנתן לרבו, הלא הוא רבינו הקדוש, את כל היקר והחשוב שהיה לו, והוא: שכלו ודעתו! מהרגע שהכיר את רביז"ל הוא ביטל את דעתו לגמרי לפניו, ומאז נחשב כאילו הוא תינוק שנולד שאין לו כלום זולת מה שהוא

ליד קבר מוהרנ"ת

מקבל מאמו, כמו שמתאר זאת נעים זמירות ישראל בתהילים (סימן קל"א) "כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי". רבינו ז"ל אמר על מוהרנ"ת זצ"ל: "עליכם לדעת אם לא הוא, לא היה לכם אפילו עלה אחד מהספר" – היינו ה"ליקוטי מוהר"ן".

☆ ☆ ☆

ר' אהרן לבל עם בנו הקטן שהיו מהאחרונים שעזבו את קברו של מוהרנ"ת, מפני שרצה לצלם את המקום – סיפר, שכאשר פלדמן, אותו יהודי מברסלב, ראה שכמעט כל הקבוצה עזבו כבר את הקבר, פרץ בבכי, ואהרן לבל נתן לו צנצנת עם שמן זית שידליק על קברו של מוהרנ"ת זצ"ל על מנת להרגיע אותו. גם היו שם שש נשים יהודיות וביניהן אשה צעירה עם תינוק. הרגשנו בזה כעין הפגנת הזדהות עם העם היהודי והבעת הרצון להיות חלק בלתי נפרד מהעם הזה.

☆ ☆ ☆

בגלל הכנות של ערב שבת לא יכולנו להשאר זמן רב אצל הקבר של מוהרנ"ת זצ"ל. הגענו לשם בשעה 4.45, וכבר בשעה 5.30 יצאנו מברסלב לויניצא. ובשעה 7.20 היינו במלון.

אחת מההכנות החשובות לקראת שבת היתה הטבילה באגם "בוג".

יש לציין שהאוכל שלנו ברוסיה היה לפי המתכונת של חיילים בשדה הקרב. בעיקר אכלנו מאכלים מקופסאות שימורים. היו אנשים שהצליחו להכין "חמין" לכבוד שבת.

היינו שרויים במצב נפשי כזה שהיה אפשר לאכול "לכבוד שבת" ולא לשם תאוות גשמיות... הצד הרוחני של הנסיעה השפיע עלינו באופן כזה שלא שמנו לב כמעט לענין האכילה... חיינו כל הזמן עם ההתרשמויות מהנסיעות שכבר היו מאחורינו, ובציפיות לנסיעות שעדיין היו לפנינו...

בינתיים נודע לנו שבויניצא יש בית הכנסת אשר מתפללים שם. מ"האינטוריסט" – חברת התיירות הרוסית, קיבלנו את הכתובת של בית הכנסת. גם עלה בידינו לברר שיש מנין בשבת בבוקר בשעה 7.30.

שבת קודש ברוסיה

קבלת שבת ותפילת ערבית התפללנו במרתף של המלון, מקום מרווח ושקט.

קולות התפילה והשירה משכו את תשומת לבם של העוברים ושבים ברחוב. ולא עבר זמן רב ואנשים רבים התאספו על יד המלון והסתכלו דרך החלון של המרתף ל"מחזה" הבלתי רגיל. הם לא זזו מהמקום עד שגמרנו תפילת ערבית והריקוד עם הזמר המסורתי "שבענו", שחסידי ברסלב נוהגים לשיר בליל שבת אחרי גמר תפילת ערבית מתוך ריקוד.

☆ ☆ ☆

במלון פגשנו יהודי מטאשקענט, שבא להנפש עם אשתו וילד. על צווארו היתה תלויה שרשרת של זהב עם "מגן דוד". הוא לבש את השרשרת בצורה מופגנת על מנת להראות בפומבי שהוא ממוצא יהודי. זה ידוע שמלבד יהודים חיים ברוסיה עוד הרבה בני מיעוטים, כגון גרוזינים, קוקאזים, טשרקאסים, קירגיזים, ארמנים ועוד. כולם מעונינים לשמור על צביונם הלאומי, ולחיות לפי מנהגיהם. אך הצד השוה שבהם שכולם סרים למרות השלטון המרכזי שמושבו במטרפולין מוסקבה. ובכן, היהודי מטאשקענט

סיפר לי שאשתו נכריה ומעונינת להתגייר אבל הם לא יכולים להשיג את המטרה בגלל הקשיים בתחום הדת.

☆ ☆ ☆

שבת יום א' ראש חודש אלול.

חלק מהקבוצה שלנו הלכו מוקדם לטבול באגם בוג, והתפללו "ותיקין". חלק האחר של האנשים התפללו מאוחר יותר תפילת שחרית במרתף המלון.

עם יהודי רוסיה

לאחר ה"קידוש" יצאנו לבית הכנסת המרכזי של ויניצא המרוחק. פרשה מיוחדת לעצמה קובעת הליכה מרגשת זו של יהודים תושבי ארץ ישראל במלבושם הירושלמי בתוככי עיירה רוסית מרוחקת ומנוכרת. מחזות מפליאים של התרגשויות של יהודים חזינו אז.

ההליכה ארכה לנו שעתיים תמימות הלוך וחזור. ברחוב פגשנו יהודים (למרבית הפלא) אשר הסבירו לנו כיצד להגיע לבית הכנסת.

כשנכנסנו לבית הכנסת – היתה הפגישה מרגשת ביותר.

בביהכ״נ בויניצא — הפגישה המרגשת עם התושבים היהודים

המתפללים לא ידעו את נפשם מרוב שמחה על האורחים הבלתי צפויים. הם בטאו את שמחתם והתרגשותם בכך שהם נשקו את ציציותנו... אחד היהודים ביטא יותר מכל את התפעלותם למראה הפתאומי של יהודים מארץ ישראל ש"נפלו מהשמים", הוא הזדעק ספונטאנית:

"מה יהודים"?! — — —

כולם התקשו להאמין למראה עיניהם. חברו היושב לידו אשר רצה לשחרר אותו ואת עצמו מכל זיז של ספקות השיב לעומתו ברוב התרגשות:

"אכן יהודים!!... תמיד היו יהודים, וגם תמיד יהיו" — — -

שאלנו לאותו יהודי על סמך מה הגיע למסקנא כי יהודים אנו, והשיב: "לפני עשרים שנה הראה לי אבי תמונה מהסבא... וזה עדיין חרוט היטב בזכרוני" — — -

הגבאי של בית הכנסת אף הוא יצא מכליו מרוב התרגשות, וקרא לעברנו:

"בבואכם הנה הרמתם את בית הכנסת שלנו, אנא שמעו נא לי, בכל מקום בואכם ספרו שבויניצא יש בית הכנסת שמתפללים שם כל שבוע". — — —

הם כיבדו לאחד מאתנו להיות שליח ציבור, והם נהנו מאד מהתפילה.

לאחר התפילה נפרדנו מעמם מתוך ההבטחה שלמחרת, כלומר ביום א' ב' דר"ח אלול נחזור אליהם אי"ה לתפילת שחרית.

☆ ☆ ☆

אחר שחזרנו למלון אכלנו סעודת שחרית של שבת. במשך השבת

הרגשנו היטב על בשרנו את המאמץ והעייפות של ההתרוצצויות של כל השבוע, כי כל הזמן עמדנו תחת לחץ של השעון. המדריך הרוסי עמד עלינו וזרז אותנו בלי הרף עד כדי כך שלא היה לנו אפילו פנאי להסתכל מהחלון של החדר ולהתבונן מה נעשה בחוץ ברחובה של עיר רוסית. עבורנו לא היתה כמובן הנסיעה לרוסיה לפי כללי "הטיולים" המקובלים בעולם, כי כל הטיול היה אך ורק אמצעי להגיע למטרה. ידענו זאת מראש, וקבלנו את טרדות הדרך בתור "יסורים של אהבה"...

☆ ☆ ☆

תפילת מנחה התפללנו בחדרו של [redacted] גבריאל גרוסמן.

לאחר סעודה שלישית כל אחד בחדרו חזרנו שוב לאותו חדר, וישבנו יחדיו באוירה של שיחות חברים [redacted] בחזיק בידו דפים מודפסים של הספר "שיח שרפי קודש" וקרא מתוכם קטעים, ובתוך כך התפתחה שיחה ערה ומענינת מעולמה של חסידות ברסלב, וכל מי שהיה לו לספר משהו או להעיר – השתתף באופן פעיל בשיחה הכוללת הזאת.

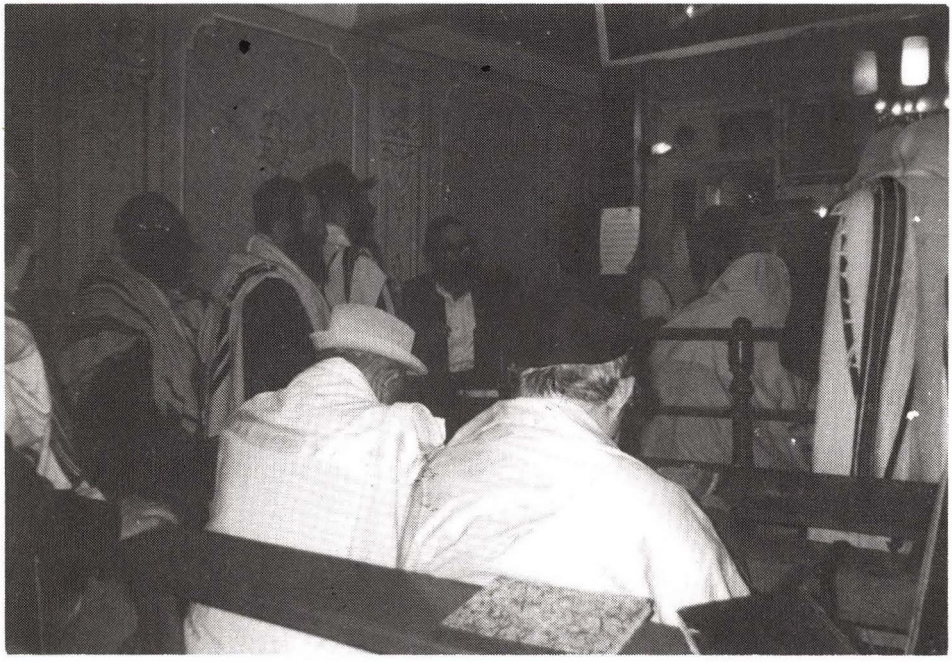
כאשר הגיע זמן ערבית התפללנו כולנו ביחד.

☆ ☆ ☆

אחר שמיעת ההבדלה התפזרנו כל אחד לחדרו, על מנת לארוז את החפצים במזוודות עבור עובדי המלון שיעבירום למחרת בבוקר לאוטובוס, כי עומדת להסתיים "תקופת ויניצא", ובאופק מופיעים

כבר סימנים ראשונים של הדרך חזרה לנקודת המוצא הראשונה שלנו.

☆ ☆ ☆

תפילת ראש חודש בביהכ"נ בויניצא

יום א' ב' דר"ח אלול.

קמנו בהשכמה כשעדיין חושך על פני הארץ, כי היה לפנינו יום גדוש של נסיעות: אומאן, ברדיטשוב, קייב. היו אנשים שהלכו לטבול באגם בוג. היינו צריכים למצוא בכוחות עצמנו את האמצעים על מנת להגיע לבית הכנסת. התחלקנו לקבוצות קטנות. קבוצה אחת נסעה עם חשמלית. קבוצה שניה עם אוטובוס. קבוצה אחרת עם טקסי. הקבוצה שלנו הצליחה לעצור מכונית פרטית שהביאה אותנו לבית הכנסת.

בשעה 7.00 התחלנו להתפלל, ובשעה 8.00 ישבנו כבר באוטובוס שהסיע אותנו לציונו הקדוש.

במסגרת נסיעתנו לרוסיה היתה זו הפעם האחרונה לביקורנו בציון. נסענו בהרגשה מעורבת של שמחה ועצב. שמחנו על שזכינו להיות על ציונו הקדוש ארבע פעמים, והצטערנו שהננו נוסעים עתה להפרד לזמן בלתי ידוע.

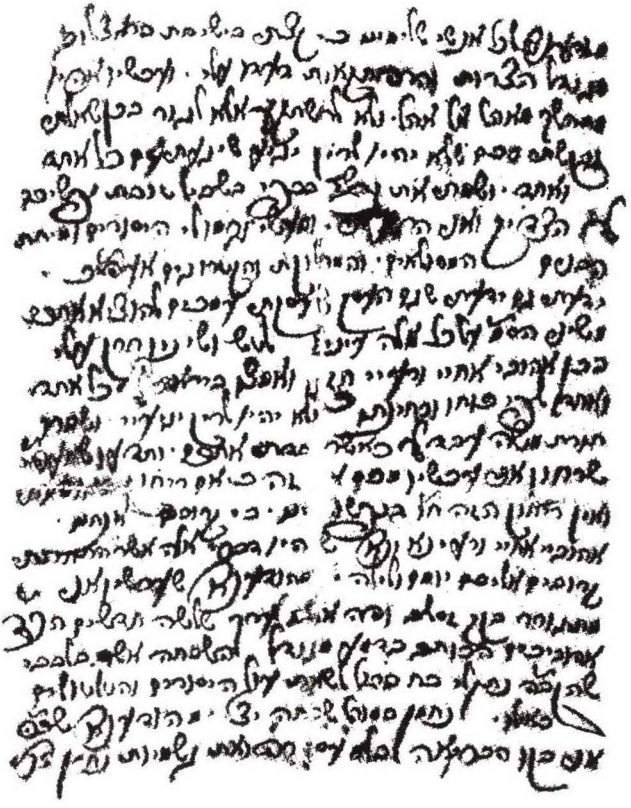
קושי הפרידה

בשעה 11.00 הגענו שוב לציון הקדוש באחרונה. בשעות האחרונות לפני הפרידה מציונו הקדוש, האדם משתדל להרבות בתפילות ובקשות ככל שהזמן מאפשר בידו. כאשר האדם מסתכל ומתבונן בציון הקדוש הרי הוא מרגיש את הדחף הנפשי להתאחד עם מהותו של המקום, ומאליו הוא נזכר על כל החסד והתועלת

הרוחנית הנצמחת מההתקשרות לצדיק השוכן פה, וזוכרים את הדיבורים הנוראים שרבינו ז"ל כתב מהעיר אוסטראה לכלל חסידי ברסלב:

שכל אחד יזכור היטב היכן מצאתי אותו כשבאתי לברסלב, וכמה כוחות ברוחניות ובגשמיות השקעתי למענו

וכן המכתב שכתב לאנ"ש בעת שישב בזאסלאב:

אגרת כתיבת יד רביז"ל שכתב בעצמו

...שלא יהיה לריק יגיעי שיגעתי עם כל אחד ואחד, ושמתי את נפשי בכפי בשביל טובת נפשיכם...

האמת הזאת חודרת עמוק עמוק לתוך לבנו ומעוררת בהכרח תגובה מקבילה מצד המקורב, והוא שואל את עצמו היכן היה נמצא בעולם לולא ההתקשרות לרבינו ז"ל. כל אחד מאתנו יודע היטב שאחרי ההתקרבות השתנו החיים שלו מן הקצה אל הקצה בבחינת "כיתרון האור מן החושך". ומוהרנ"ת זצ"ל נתן ביטוי הולם לשינוי במצבנו הרוחני באמרו: "איך זעה גאר אנדערש, איך קוק גאר אנדערש, איך שמועס גאר אנדערש", כלומר: "אני רואה באופן

אחר לגמרי, אני מבין באופן אחר לגמרי, אני מדבר באופן אחר לגמרי".

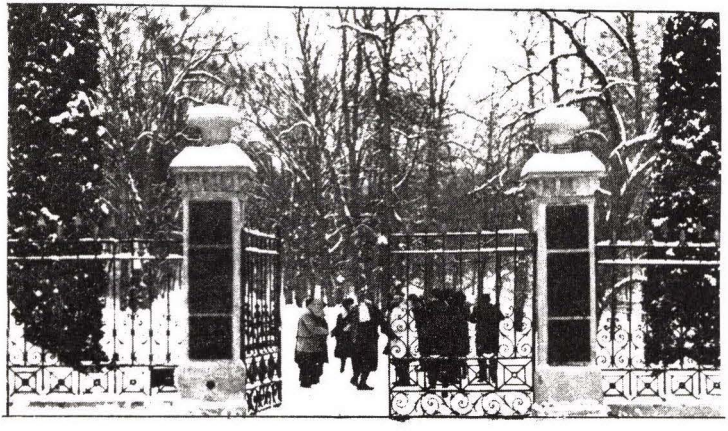
☆ ☆ ☆

הרגעים האחרונים ליד הציון הקדוש לא היו פחות מרגשים מהרגעים הראשונים של התחלת הפגישה הראשונה, אבל הזמן עשה את שלו... מחוגי השעון פעלו כרגיל בנאמנות, ולא רצו לעצור ולוא לרגע אחד... הקציבו לנו שלוש שעות ומחצה לשהות באותו יום על הציון, והנה מגיע הזמן שכל דקה היתה עבורנו כמוצא שלל רב, אבל בסוף היינו נאלצים להכיר בעובדא שהביקור באומאן הפעם נגמר לחלוטין...

ובכן, מתוך כבדות ברגלים וצער שבלב הלכנו תחת ההשפעה של כח המכריח לעבר האוטובוס...

☆ ☆ ☆

לפני שעזבנו את העיר אומאן, נכנס האוטובוס לכמה דקות לגן

הכניסה לגן "סופיה"

סופיא, על מנת לתת הזדמנות לחלק האנשים שלא בקרו עדיין בגן, כדי לקיים את דיבורו של רבינו ז"ל.

☆ ☆ ☆

בנוגע לענין ההשתטחות ווידוי דברים על ציונו הקדוש שמעתי ממקור נאמן את הנהגת חסידי ברסלב במשך כל השנים. כאשר האהל היה עדיין קיים היה משטח של מלט בגובה של 30 ס"מ מוצק על הקבר, עליו היו חסידי ברסלב משתטחים עם חלק הגוף העליון כשהרגלים היו מונחות על הארץ, והפנים היו לכיוון בנין הקלויז.

ועוד בענין ההנהגה על הציון מפיהם של ותיקי חסידי ברסלב: לא היה מקובל לעסוק בוידוי דברים על ציונו הקדוש, והיה להם על מה להסתמך. כי ידוע שבסוף ימיו לא היה רבינו ז"ל רוצה לשמוע יותר וידוי דברים מפי החסידים מטעמים שהיו כמוסים אצלו. וכידוע קימו וקבלו חסידי ברסלב על עצמם את צו רבינו ז"ל בתמימות ובפשיטות. ומאז ומתמיד נזהרים היו חסידי ברסלב לא לשנות במאומה את המנהגים מכפי שנתקבלו אצל זקני חסידי ברסלב איש מפי איש עד תקופת רבינו ז"ל, ותלמידו מוהרנ"ת.

☆ ☆ ☆

אחד מחסידי ברסלב שכבר נמצא בעולם האמת, היה דר בחוץ לארץ, והיה עוסק בהפצת ספרי חסידי ברסלב, ונסע גם ממדינה למדינה לצורך זה. בשבתות היה נוהג לדרוש בבתי כנסיות. פעם אחת בשבת בבוקר נכנס לבית הכנסת של חסידי חב"ד, וכדרכו ביקש מהגבאי שירשה לו לדרוש. הרשות ניתנה לו, ואחר גמר הדרשה ניגש אליו ראש החבורה הנקרא אצלם "משפיע", וזו היתה תגובתו: "הוכחת לנו שחסידי ברסלב עדיין הולכים עם הלב הראשון של רבם"...

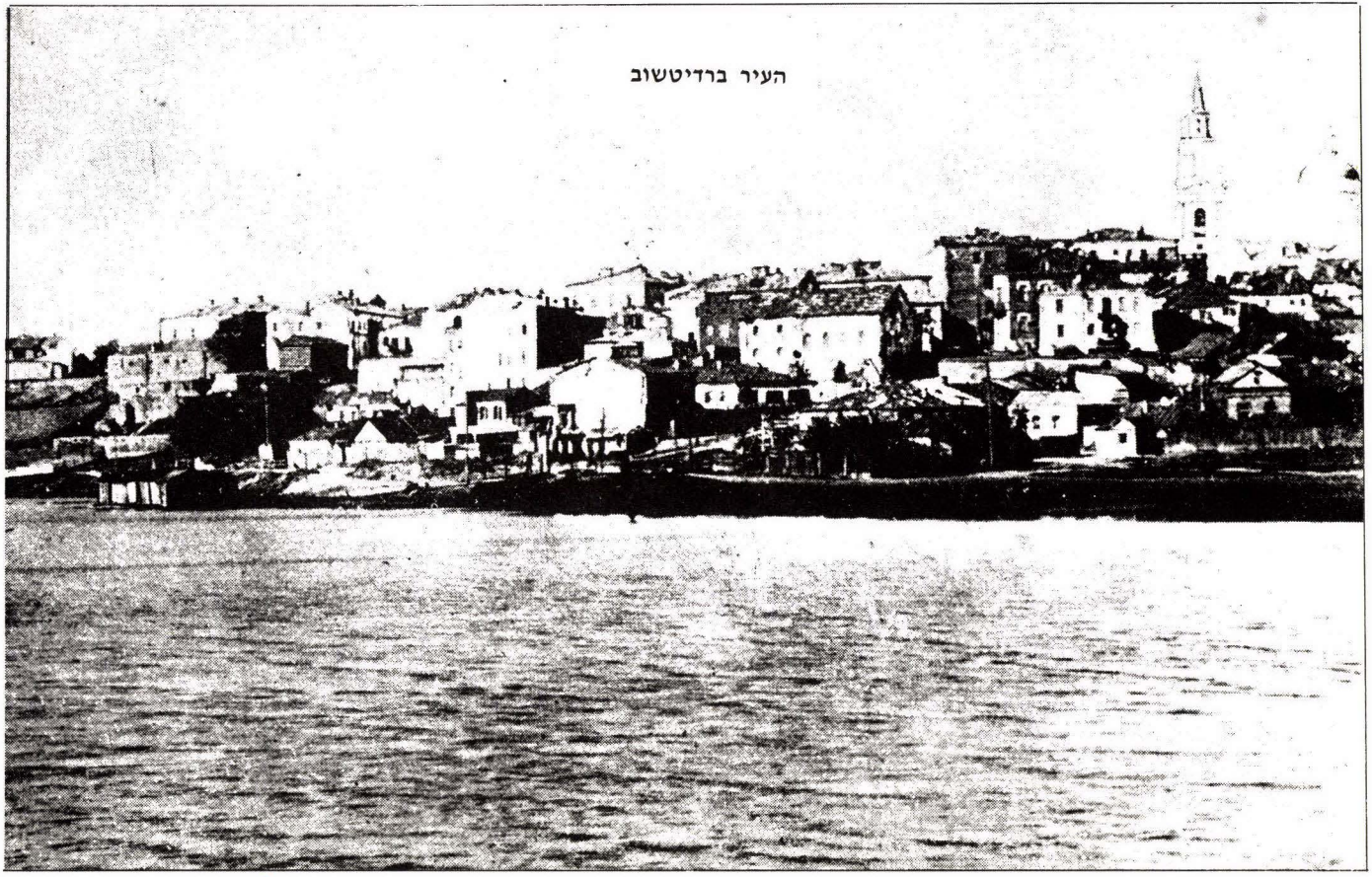
השמירה הקפדנית על דמותה המקורית של חסידי ברסלב מעוררת התפעלותם של העולם, ואנחנו מקווים שזה יימשך עד ביאת המשיח במהרה.

בדרך לבארדיטשוב

בשעה 2.45 עזבנו את העיר אומאן לכיוון בארדיטשוב. תפילת מנחה התפללנו כבר על ציונו הקדוש של רבינו ז"ל.

נסענו תחת הרושם של הארבעה ימי ביקור באומאן. כל אחד ישב מכונס בתוך עצמו עם הרהוריו הפרטיים אודות החויה הנפשית העמוקה שעברה עליו במשך הזמן על יד ציונו הקדוש. הסיכום הסופי של הנסיעה בכללותה הוא שהגעגועים של שנים רבות התממשו בתוך הזמן הקצר של ארבעה ימים. אבל יכולנו להתנחם בעובדא שכבר בפעם ראשונה על ידי אמירת עשרת מזמורי התהילים עם נתינת הפרוטה לצדקה זכינו לתיקון נפשנו ונכנסנו ל"טיפולו" של רבינו ז"ל, כפי הבטחתו הידועה. ונוסף לכך קבלנו עוד שלושה ימים במתנה...

הן על כל אלה יש לנו כל הסיבות להיות מרוצים ולהודות לו ית' אשר לא מנע חסדו מאתנו וזכינו לכל אלה...

העיר ברדיטשוב

בארדיטשוב

אחרי נסיעה של ארבע שעות הגענו לעיר בארדיטשוב.

באמצע הנסיעה דרך רחובות בארדיטשוב עצר הנהג והודיע לנו שהוא מתקשה למצוא את בית הקברות. אותו סיפור של הנסיעה לברסלב חזר על עצמו גם כאן. ושוב בסיעתא דשמיא, למזלנו עבר יהודי עם אשתו, והוא היה מוכן להראות לנו את הקבר של הרבי ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א. אולם כאשר הגענו לבית הקברות התחרט האיש ללכת אתנו למקום הקבר בטענה שהוא עצמו לא יודע היכן הוא נמצא, הוא רק יכול לומר לנו

הכניסה לבית החיים בברדישטוב

את הכיוון להיכן ללכת. בלית ברירה המשכנו ללכת לבד, מתוך הבטחון שהשי"ת בודאי יעזור לנו לאתר את המקום של הקבר.

יש לציין שהמקום של בית הקברות משתרע על שטח גדול, והרושם הוא של יער ענק וכלל לא של בית החיים, כי בעיקר מה שרואים שם הם עצים, ובין העצים מתגלות מצבות מצבות עתיקות יומין. ישנן מצבות שמרוב זקנה הן שחורות, ועומדות כפופות, כי שיני הזמן נגסו בהן ללא רחמים.

לעת עתה לא ראינו שום סימן לקבר שאנו מחפשים. והנה לפתע מודיע לנו ר' אלעזר קעניג שהוא מצא את הקבר. והשמחה היתה גדולה עד מאד, כמו שהיינו מוצאים מטמון יקר ערך.

מצבת רבי לוי יצחק מברדיטשוב

בקבר הרה"ק מבארדיטשוב

הקבר נמצא בתוך משטח של מלט לבן, חמשה מטרים על חמשה מטרים בגובה של חצי מטר. שמענו שרוצים להקים שם אהל על מקום הציון...

ובכן, הוצאנו מאמתחותנו את כלי הנשק שלנו, היינו ספר התהילים, והתחלנו להתפלל. לאחר התפילה עשינו ריקוד נלהב, כדי לתת ביטוי מוחשי לשמחתנו הרבה שזכינו למצוא את הקבר.

ריקוד ליד הציון בברדיטשוב

המשטח הרחב על ציון רבי לוי יצחק מברדיטשוב

מי כמו חסידי ברסלב אשר יודעים להעריך את המקום הקדוש הלזה. זכור להם היטב איך שרבינו כינה את הרב הקדוש מבארדיטשוב וקרא לו "פאר ישראל".

ובספר חיי מוהר"ן בסימן "גדולת השגתו" (אות ל"ו) נאמר שרבינו ז"ל ציוה פעם לקרוא אחד שיבדוק את התפילין שלו, ענה ואמר: "מחמת שהרב מבארדיטשוב נוסע וסובב עתה על המדינות מחמת זה אני מצוה לבדוק התפילין שלי, וידוע שתפילין הם בחינת פאר כדברי חז"ל. כי הרב הקדוש מבארדיטשוב היה בבחינת תפארת, כי הוא חשוב ומפואר בישראל, וכאשר אדם גדול כזה נוסע ומסתובב בדרך נפגם ונתבזה התפארת שלו, על כן יש חשש על התפילין שהם בבחינת התפארות".

עוד מובא בחיי מוהר"ן ("עבודת ה'") שפעם אחת אמר רבינו ז"ל: "את זה אין אתה יודע כאשר הרב מבארדיטשוב אומר 'הבורא' – ניתזת אש מעיניו".

ידוע שהרב הקדוש מבארדיטשוב זצ"ל בגלל גודל אהבתו לעם ישראל טען טענות עזות קדושות להשי"ת. ופעם אמר: "רבונו של עולם אם לא תגאל מהר את עמך ישראל כשהם יהודים – תצטרך לגאלם ח"ו כשהם "גויים". וטוב לאפשר לשתיקה להשלים את המסקנא המתבקשת מדברי המליץ יושר המפורסם...

בשעה 7.30 בערב עזבנו את העיר בארדיטשוב לכיוון העיר קייב. ובזה הסתיים איפוא החלק הרוחני של נסיעתנו לרוסיה.

☆ ☆ ☆

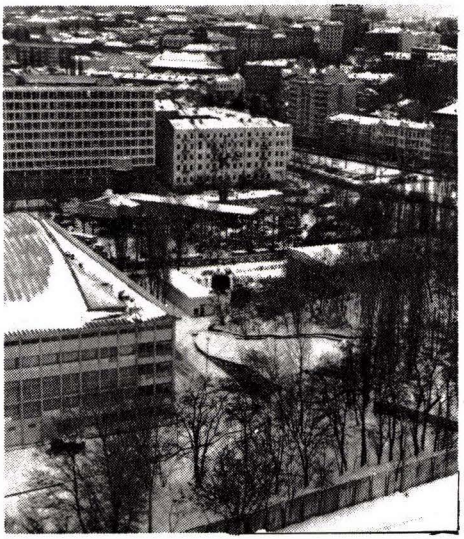
בדרך עברנו על פני העיר זיטאמיר.

העיר זיטאמיר היתה פעם עיר ואם בישראל, ומפורסמת בין יהודי העולם בגין הדפסת ספרי קודש למיניהם שם. מעלתו ויחודו של הדפוס היו בכך שטבלו במקוה את אותיות העופרת בטרם ההדפסה, מה שלא עשו אפילו בדפוס וילנא המפורסם לשם ולתהילה.

בעיר זיטאמיר נמצא גם הקבר של הרה"ק ר' אהרן מזיטאמיר זיע"א, שהיה מתלמידיו של הרב הקדוש מבארדיטשוב זיע"א. ר' אהרן מוזכר בספר "שמות הצדיקים".

קייב

בשעה 10.00 בערב הגענו למלון "דנייעפערו" אשר בעיר קייב, מלון

העיר קייב

גדול ומפואר אשר יכול לעורר התפעלותם של אנשים מפונקים מארצות המערב. שם בילינו את הלילה.

תפילת שחרית התפללנו באוטובוס. בשעה 6.55 הגענו לשדה תעופה קייב.

יום שני ב' אלול תשמ"ח.

בשעה 6.20 יצאנו מהמלון "דנייעפערו" לכיוון שדה התעופה בדרך למוסקבה.

מלון "דנייעפרו"

מוסקבה

בשעה 8.00 המריא המטוס. לאחר שעה ומחצה של טיסה הגענו לשדה התעופה של מוסקבה. שם שהינו כמחצית השעה. יצאנו באוטובוס משדה התעופה, ובשעה 11.40 הגענו למלון "בלגרד",

ליד מלון "בלגרד" במוסקבה

העיר מוסקבה — ברקע האגם מוסקבארייא

באותו מלון ששהינו לפני שבוע בראשית דרכנו, אולם שלא כבפעם הקודמת התאכסנו באגף א' של המלון.

בעיר הבירה מוסקבה גרים לפי האומדן כשמונה מליון תושבים, וביניהם כמליון יהודים. כן חיים שם שלוש מאות משפחות חרדיות בעיקר חסידי חב"ד ומיעוט ליטאי, וכן קבוצה קטנה של חמש עשרה משפחות חסידי סאטמר.

לעומת העיר קייב – הבנינים של מוסקבה הם עתיקים, ובנויים בסגנון של ימי הביניים. ככל הנראה אוהבים הרוסים פארקים, כי רואים שם הרבה פארקים מטופחים שמורידים קצת את האופי העירוני, אבל רואים שם גם הרבה מכוניות פרטיות. אפילו בשעה שתים עשרה בלילה ישנה תחבורה ערה, ואפשר לראות שיירות של מכוניות שנוסעים לדרכם. גם אגם נמצא במוסקבה ושמו "מוסקווריא", והוא נכנס לנהר המפורסם "וולגה".

אחרי שמסרנו את הדרכונים קיבלנו את מפתחות החדרים, ויכולנו לנוח ולהתרענן כמה שעות.

בשעה 3.00 אחר הצהריים נסענו לבית הכנסת "מרינה־רוש". במקום בו בילינו בפעם ראשונה כשהיינו במוסקבה. ראשית כל דבר הלכנו לטבול במקוה. אחר כך התפללנו מנחה, והוצאנו ספר תורה על מנת לשמוע את הקריאה של יום שני. אחרי גמר תפילת מנחה עלינו לקומה הב' של הבנין, שם נמצאת ה"הכנסת אורחים".

בביהכ"נ "מרינה רוש" במוסקבה

מנהל הכנסת האורחים קיבל אותנו בסבר פנים יפות, והכין עבורינו אוכל ושתיה.

בעיקר שמחנו על התבשיל החם, שהיה מרק מבושל לפי המתכונת הרוסית הנקרא "בארשט". והיה לנו למשיב נפש לאחר שלא טעמנו מאכל חם זה שבוע ימים.

הבענו את רגשי תודתנו עבור ההכנסת אורחים החמה והלבבית – על ידי כך שהכנסנו בתוך הקופה שהיתה תלויה על הקיר שטרות

בבית הכנסת אורחים "מרינה רוש"

"ירוקים" שעליהם מתנוססת דמות דיוקנו של ה"פרעזידענט" האמריקאי. חשנו כי זו היא תמורה נאותה לקבלת פנים הידידותית.

אחרי האוכל חזרנו לבית הכנסת. ראינו שמפעם לפעם נכנסים אנשים שונים, חסידי חב"ד ובעלי תשובה. יש לציין שעל יד הכנסת אורחים נמצאים חדרים קטנים שם יושבים בעלי תשובה ולומדים תורה בהדרכה של חסידי חב"ד.

ישבנו בבית הכנסת ושוחחנו בענינים הקרובים ללבנו למשך כמה שעות. אחר כך התפללנו תפילת ערבית.

בשעה 11.00 בלילה יצאנו מבית הכנסת על מנת לחזור למלון "בלגרד".

עמדנו בקבוצות קטנות וחיפשנו אמצעי תחבורה שיביאנו למלון. שמעתי מר' מרדכי קנייבסקי את הסיפור המעניין איך שקבוצתו הגיעה לאכסניה שלנו. כאשר המתינו וציפו בכליון עינים להזדמנות בכדי להגיע למלון, ניגש אליהם יהודי והציע את שרותו להחזיר אותם למקום הלינה. תחילה הם נסעו לתחנת "המטרו" היינו הרכבת התחתית של מוסקבה. שם נכנסו לאחת הרכבות. שש פעמים היו צריכים להחליף רכבת עד שהגיעו ליעד המבוקש. באחת הרכבות הם פגשו משפחה יהודית. והאיש היה כל כך מופתע, והוציא מפיו רק המילים: מה יהודים?!. הרבה זמן לא היה בידם לעמוד ולשוחח ביניהם כי היו מוכרחים שוב להחליף רכבת. ר' מרדכי קנייבסקי, הבחין שהאשה בוכה בדמעות שליש. הוא רצה לתת ליהודי המלוה סידור, אולם זה סרב לקבלו בטענה שהוא לא יודע להתפלל. הוא סרב גם לקבל כסף וסיגריות שהציעו לו. לבסוף אחרי כמה הפצרות היה מוכן לקחת את הסידור של ר' מרדכי בתור מזכרת.

אני הייתי בקבוצה של ר' אברהם שמעון בורשטיין ור' יצחק פילמר. עמדנו ברחוב בגשם שוטף בלבוש דק, כי כל הימים שהיינו ברוסיה היה מזג אויר קיצי, אבל שכחנו שאנו נמצאים באירופה (המזרחית) ולא במזרח התיכון, ובא הגשם להזכיר לנו יום אחד לפני נסיעתנו לארץ ישראל היכן אנו נמצאים. ור' אברהם שמעון העיר בחיוך כי שמי רוסיה זולגים דמעות על שאנו נפרדים כבר מהם.

הרבה מכוניות עברו בלי לשים לב לבקשותנו לעצור, ואלה שכן עצרו הראו על השעון ורימזו לנו שכבר מאוחר מדי בשבילם בכדי

להביאנו למלון. עמדנו כמעט שעה בפחי נפש וציפינו לישועת ה', עד שהגיעה מכונית שבעליה הסכים להחזיר אותנו למלון אחרי כל מיני סיבובים.

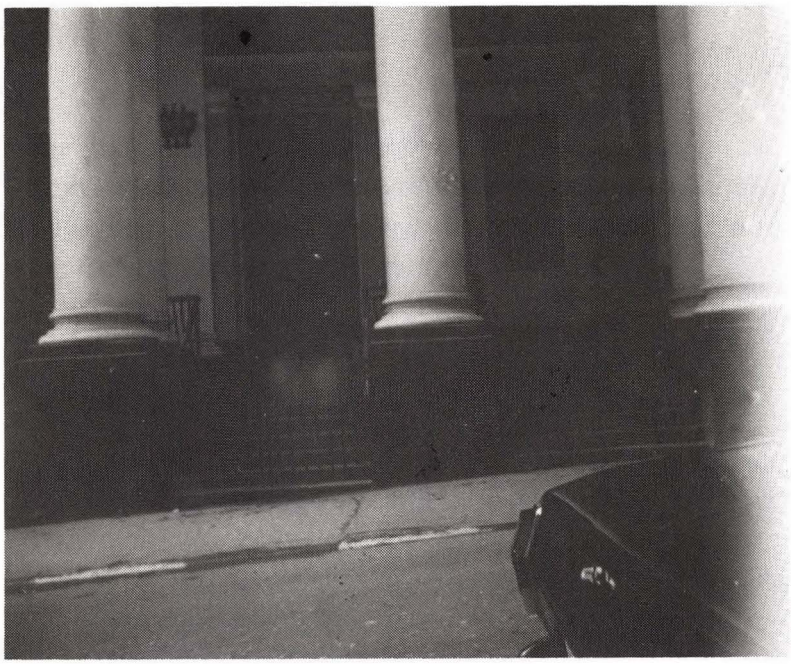
כאשר יצאנו את המכונית נתן ר' יצחק פילמר לנהג חפיסת סיגריות "טיים" (TIME) שמאד מבוקש ברוסיה, ושני הצדדים היו מרוצים. ההמתנה הארוכה בדרך בחשכת הלילה עם בגדים רטובים היתה העגמת נפש האחרונה על אדמת רוסיה.

☆ ☆ ☆

יום שלישי ג' אלול תשמ"ח.

חלק קטן מקבוצתנו עזב ב5.30 בבוקר בערך את המלון ונסעו עם אוטובוס "טייגר" תמורת תשלום סמלי לבית הכנסת מרינה־רוש, והתפללו שם, ומשם נסעו לבית הכנסת הגדול במוסקבה. הנוסעים היו: ר' מרדכי קנייבסקי, ר' אלעזר אנשין, ר' אברהם שמעון בורשטיין ור' מתתיהו אורלנציק. כנראה שהיוזם של נסיעה זו היה ר' מרדכי קנייבסקי. כי הוא סיפר שביקשו ממנו בארץ ישראל למסור דרישת שלום לשוחט ר' מרדכי ליפשיץ שהיה עוד שוחט לפני כשלושים שנה בעיר הרוסית פרינזה.

לפי דברי ר' מרדכי קנייבסקי הבית הכנסת הגדול במוסקבה הוא מפואר מאד, ור' מרדכי ליפשיץ שליט"א השוחט, יהודי בגיל שבעים, עומד עדיין על משמרתו ושוחט עופות ליהודים חרדים שנמצאים במוסקבה. מלבד זה הוא גם מכשיר שוחטים חדשים. הם מצאו

הכניסה המפוארת לביהכ"נ הגדול במוסקבה

שם גם איזה מנין בחורים שיושבים ולומדים. וכן פגשו שם דמות ידועה בשם ר' גציל הישיש שנקרא גם "גבאי צדקה", ולמעשה הוא מהמחזיקים את הבחורים שלומדים בקביעות, שנזכרו לעיל.

תוך כדי שיחה עם ר' גציל ששמח מאד על הפגישה עם חסידי ברסלב – יצא ר' מתתיהו אורלנציק בריקוד סוער ובפיו השירה "ופרצת", ולריקוד הצטרפו גם מיושבי בית הכנסת.

בבית הכנסת הם פגשו גם ברב חבד"י שהגיע במיוחד לרוסיה כדי לסדר כמה גיטין במוסקבה, בקייב ובלנינגראד, וביניהם לאשה אחת שנמצאת בישראל ובעלה ברוסיה.

הארבעה אנשים שביקרו בבית הכנסת הגדול במוסקבה, חזרו אחר כך לבית הכנסת "מרינה – רוש".

☆ ☆ ☆

יתר הקבוצה התפללו תפילת שחרית במלון "בלגרד", ומשם נסעו לבית הכנסת "מרינה – רוש". עובדי המלון דאגו לכך שהמזוודות ושאר החבילות שלנו יגיעו לשדה התעופה במוסקבה, כי באותו יום עזבנו את רוסיה בדרך הביתה.

יש לרשום איזה פרט מעניין לפני שעזבנו את המלון:

ישבתי באוטובוס על יד חלון, וזמן קצר לפני שהחלה הנסיעה ראיתי איש זקן, ולפי כל הסימנים הוא ממוצא יהודי, שהתהלך קרוב לאוטובוס כשהוא מתקרב אלינו, ותיכף מתרחק, וחוזר חלילה, וכל הזמן מביט בנו. רימזתי לו שיבא על יד החלון שלי כדי לדבר אתו, ואז הרים את היד והצביע על המדריך הרוסי שעמד אצל האוטובוס... תנועת ידו של הזקן הסבירה לי הרבה יותר ממאה מילים – – – הגעתי למסקנה כי התנהגותו המהססת של הזקן היא התוצאה הטראגית של חיים מתוך פחד במשך שנים רבות תחת משטר קפדני שאילץ את האזרחים לוותר על חופש הביטוי, ראינו שהרבה תושבים לא מסוגלים להשתחרר מהתקופה הזאת. ר' מרדכי קנייבסקי סיפר לי, שכאשר היינו בעיר ויניצא, וביקר שם בבית של משפחה יהודית, ושמע שהאב אומר לבנו: "תסתכל היטב על האיש הזה כי כך נראה יהודי" – – – הדיבורים הללו של האב לבנו הם ההוכחה החותכת שהדמות המסורתית של יהודי נשכחה כבר מזמן ברוסיה, והפכה להיות יקר המציאות שראוי לתשומת לב מיוחד.

כדאי להוסיף סיפור קטן ששייך לנושא הזה, שאף אותו שמעתי מר' מרדכי קנייבסקי. האוטובוס שהביא אותנו לעיר אומאן במשך

ארבעה ימים, ולפני שהסיע אותנו לציון הקדוש, עצר תמיד על יד המלון באומאן, ונשאר שם כחצי שעה. כמה אנשים ניצלו את ההזדמנות הזאת כדי לטייל קצת ברחובות העיר. והם הלכו לכיוון השוק, ולא רחוק מהם ראו שני גויים, ור' מרדכי קנייבסקי שמבין בשפה הרוסית שמע שאחד אמר לשני: "אתה רואה את אלו, הם היהודים האמתיים" — — —

☆ ☆ ☆

הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל סיפר שהשוק באומאן היה כבר קיים בימי מוהרנ"ת זצ"ל. ומוהרנ"ת אמר פעם לבנו ר' יצחק: "אם חלילה לא יזכה להיות בציונו הקדוש בערב ראש השנה — יכול לעמוד בשוק במקום שהציון נראה, ומשם יאמר את העשרה מזמורים".

☆ ☆ ☆

הקבוצה שלנו עזבה את המלון "בלגרד" בשעה 10.00 בבוקר, והאוטובוס הביא אותנו לבית הכנסת "מרינה־רוש" כמה שעות לפני שעזבנו את רוסיה.

הלכנו לטבול במקוה, ואחר כך עלינו ל"הכנסת אורחים" בקומה ב'. גם עכשיו קיבל אותנו מנהל ה"הכנסת אורחים" בלבביות, והכין עבורנו כל מיני דברי מאכל. נשאר לנו הרבה קופסאות שימורים שכל אחד הביא אתו כצידה לדרך כשנשהה ברוסיה, והיינו שמחים שיכולנו לתת את הקופסאות לטובת ה"הכנסת אורחים".

לא רחוק מבית הכנסת נמצאת חנות "כל בו" גדולה של שלוש קומות, ואנשים שלנו הלכו לשם על מנת לערוך קניות כדי להביא מתנות הביתה. אחר כך היינו מוכרחים לחזור עוד פעם למלון "בלגרד", כי כמה אנשים היו חייבים כסף עבור שיחות טלפון לארץ ישראל.

בדרך חזרה — — —

בשעה 2.45 אחר הצהריים עזבנו את העיר מוסקבה לכיוון שדה התעופה בדרך לווינה. עכשיו זה לא היה אותו בית הנתיבות שפגשנו כשהגענו בפעם ראשונה, התאורה של האולם לא היתה מלאכותית ולא היה שום צורך במנורות חשמל. עמדנו שם בלי שום לחצים נפשיים, וגם הבקורת של הדרכונים והמכס עברו ללא שום תקלה ובאווירה נוחה.

בשעה 5.10 עלינו למטוס אוסטרי שהביא אותנו לווינה. ובשעה 7.45 בערב הגענו לווינה.

וינה

כאן בווינה המתין לנו אוטובוס שהסיע אותנו לבנין הקהילה "אהל משה". הלכנו לטבול במקוה, ואחר כך התפללנו מנחה בבית

הכנסת שהיה נמצא באותו בנין. באותה קומה נמצא גם "כולל", וראש הכולל הכין עבורנו ארוחה חמה עם שני תבשילין. אכלנו בשמחה ובאווירה מרוממת, ותחת הרושם העמוק מעשרת הימים בהם שהינו ברוסיה שהיו בבחינת "עשרת ימי תשובה".

☆ ☆ ☆

אחר תפילת ערבית התכוננו לשלב האחרון של הנסיעה, כלומר, הטיסה בחזרה לארץ ישראל.

בשעה 11.55 בלילה המריא המטוס מווינה ללוד.

בארץ הקודש

ובשעה 3.05 לפנות בוקר של יום רביעי ד' אלול תשמ"ח, נחת המטוס על אדמת ארץ הקודש, כשאנו עמוסים בחוויות בלתי נשכחות, כאשר באמתחתנו "תעודת השחרור" מהגהינום, אבל כמובן יש להזהר לא להיות שוטה המאבד כל מה שנותנים לו

חסדי השם כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו

נדפס בער"ח אלול תשמ"ח
למזכרת נסיעת קבוצה גדולה
מאנ"ש יחי' לציון רבינו הקדוש
הנמ"ח בעיר אומן

סדר הנהגות אצל הציון

העתק חלק מהדברים שנאמרו בעת הנסיעה הראשונה לאומאן

מפי הר"ר אברהם שמעון בורשטיין שליט"א

יום ד' ז"ך מנחם – אב תשמ"ח

חברים יקרים!

רגשותינו גוברים והולכים מרגע לרגע, עד שאין בפינו מילים להביעם, ברוך ה', זה היום קוינו לו שנים על גבי שנים מתוך רצונות וכיסופים אדירים, ובזאת השעה סיבבה יד ההשגחה ועומדים אנו על אם הדרך, עסוקים בדיבוק חברים המקושרים בלב ונפש אל הצדיק לקיים דבריו ולמלאות רצונו הקדוש בדבר הנסיעה אצל ציונו הק', אשר למעשה מסכת שלמה היא, סוגיא עמוקה בתורת התקרבותנו אליו שכהגדרת רבינו הק' בליקוטי מוהר"ן (סי' ס"ו) כל יהדותנו תלוי בזה, וכלשונו הק': "כשאיש ישראלי צריך לעשות דבר הצריך לו ליהדותו, בפרט כשצריך לו לעשות דבר גדול הצריך ליהדותו, שכל יהדותו תלוי בזה כגון **לנסוע לצדיק אמתי** אזי מזמינים לו מניעה, וזאת המניעה היא בשביל החשק, כדי שעי"ז יהיה לו חשק יותר לעשות אותו הדבר" עיי"ש.

מה טוב ומה נעים בעת שבת אחים גם יחד באוטובוס זה המסיענו אל מקום שורש חיותנו מקום גניזת הצדיק, לקיים "ודברת בם" בקרב מ"ב הנפשות הנמצאים כאן כאיש אחד בלב אחד, לקבל דין מן דין מנקודת החברים ולהיטיב מטובו לאחרים, להאיר ולהסביר בנועם את הדברים השייכים ללבנו בעת הזאת עם הגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, בעמדנו שם על אדמת קודש, ציון רבינו הקדוש זיע"א

☆ ☆ ☆

זאת ראיתי ונתתי אל לבי "ארבעה דברים", שהם ארבעה תפקידים ותקונים כלליים הנוגעים לנו בבואנו אל הציון הקדוש, והם:

א] תורה ותפילה.

ב] תהילים — עשרה מזמורים.

ג] פרוטה לצדקה.

ד] השתטחות.

ולמען נדע את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה, ונסבירם בזה אחת לאחת, ע"פ המבואר בספרי רבינו ז"ל ובספרי תלמידיו הק', וע"פ הנשמע בע"פ מפי זקני אנ"ש כמקובל מדור דור, בסייעתא דשמיא.

וטוב ויפה להקדים הקדמה קצרה טרם נדון בגופן של דברים. "רבות מחשבות בלב איש" כל אחד ואחד מאתנו יש בלבו מחשבות רבות ושונות מה שאין בחברו שגרמו לו התעוררות מפעם לפעם לקיים נסיעה הלזו, אולם ייאמר ברורות, הנקודה הפנימית היסודית והבסיסית לנסיעה זו היא ראש לכל לשמוע בקול הצדיק, לקיים רצון רבינו הק' בצילו אנו חוסים ועצותיו אנו מקיימים, שגילה דעתו על כך עוד בחיים חיותו כמה פעמים ובהזדמנויות שונות מגודל המעלה לבוא על קברו, וביותר הלא המה יסודי דבריו כעין "צוואה" על ענין זה, כמובא בחיי מוהר"ן (נסיעתו וישיבתו באומאן י"ג) בעת שדיבר עם אנשי לאדיז'ין מענין החולאת שלו בתחילתו שמוכרח להסתלק עי"ז, ודיבר אז מענין קברו, אז אמר בזה"ל: "אני רוצה להשאר ביניכם — איך וויל בלייבן צווישן אייך, ואתם תבאו על קברי". — — —

וזאת צריך להדגיש, שעל ענין זה מסרו אנ"ש נפשם ומאודם בכל הדורות לקיים הדבר ובפרט על ימי ראש השנה הק', ובצדק איפוא ניתן להגדיר את דבר ההשתטחות על הציון הקדוש, שהיתה זו אבן יקרה וחוליה חשובה בשרשרת הזהב של התקשרותינו להצדיק הוא אדמו"ר הק' הנחל נובע מקור חכמה זיע"א.

ובנוגע לעצם הנסיעה לציון רביה"ק, היה אפשר להאריך בדברים הרבה, מהותם, סגולתם, ולחלקם בכמה ענינים, אלא שאין ברצוני להלאות את השומעים באריכות דברים, זולת הבהרת הענינים העומדים עתה על הפרק "ההנהגות למעשה אצל הציוה"ק", וחביבה מצוה בשעתה, בפרט כשתלויין ועומדין בדבר תיקונים עליונים ונצחיים בשרשי נפשינו רוחנו ונשמתינו בזה ובבא, הרי עלינו להתבונן ולהתיישב בדעתנו שיתחוורו הדברים היטב, בדעה ברורה כסדר עניני ה"למעשה", ולברר מקחו של צדיק כאשר אנו באים אל הצדיק.

ועוד אען ואומר: בנוגע לכל הענינים שנשנו בזה, כל פעולותינו ועבודותינו בזה, הם ברוח דברי רביה"ק המובאים בחיי—מוהר"ן (מעלת המתקרבים אליו ג'), שפעם אחת אמר לאנשיו, מה לכם לחשוב, אין אתם צריכים כי אם לתת אבנים וסיד וכלשה"ק: "איהר דארפט נאר צו טראגין שטיינער און וואפנע, און איך באווע דער פון!", ואני בונה מהם בנינים נפלאים ונוראים!!! [כלומר שאנו צריכין רק לעסוק בעבודת ה' בפשיטות, בתורה בתפילה ומצוות, והוא עושה בזה מה שעושה] עיי"ש. ולכן עתה בבואנו אל הצדיק, עצם ביאתנו והמשך מעשינו שם, הם בחי' מלאכת האבנים והסיד לבניני הצדיק הנפלאים ואבני פינה ויסוד לתיקון נפשינו לנצח ועלינו להתייחס אליהם בכובד ראש כיאות באמונת תום ויראת ה' לחיים.

☆ ☆ ☆

— א —

תורה ותפילה

אם כי מוסכם הוא הדבר אצלנו ענין אמירת ה"תיקון הכללי" תיכף בהגיענו אל הציון הקדוש, אך זאת צריך למודעי, כי עוד שנתיים ימים טרם התגלות ה"תיקון הכללי" (בקיץ תקס"ז) כבר הביע רבינו הק' רצונו בנוגע לקברו "ואמר שהיה רוצה לנסוע לארץ ישראל, היינו

לנסוע עוד הפעם לארץ ישראל ולהסתלק שם, אך הוא מתירא שמא לא יוכל להגיע לשם. גם אם יסתלק שם לא יבואו אנשים על קברו ולא יהיה להם עסק ועובדא עם קברו, ואמר בזה"ל: "עם וועט קיינער ניט קומען אויף דעם קבר, מען וועט ניט האבן צו טאהן מיט דעם קבר! אבל כשישכוב במדינתנו בודאי **נבוא על קברו ללמוד ולהתפלל שם** ויהיה לו שעשועים ותענוג גדול מזה" (חיי מוהר"ן — נסיעתו לנאווריטש).

ושם עוד בענין זה: "ומאותו הזמן והלאה דיבר הרבה מענין הסתלקותו, ודיבר הרבה מענין קברו, וגילה דעתו כמה פעמים בכמה מיני לשונות שיבואו על קברו תמיד **לומר תהלים על קברו וללמוד שם ולהרבות שם בתפילה ותחנונים**, ודיבר עם כמה אנשים מענין זה (שם).

הרי לפנינו מפורש רצון קדשו, לבוא על קברו וללמוד ולהתפלל שם, היינו לעסוק בדברי תורה ותפילה שיגרמו לו שעשועים ותענוג גדול, ואשר זהו ה"עסק ועובדא עם קברו", שכל כך השתוקק רביה"ק לזה, ללא שום קשר להבטחתו בענין ה"תיקון הכללי".

ולעצם ענין הלימוד, מדסתם ולא פירש — יש לפרש שסובב והולך על כל לימודי התורה שבכתב ובע"פ וכו'. אולם ודאי ובודאי כי ללמוד שם בחיבוריו הקדושים יש בהם תוספת מעלה וטעם לשבח ומסוגלים מאד, ע"פ מאמר חז"ל (יבמות צ"ז.) "כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז, שפתותיו דובבות בקבר". ומבאר רבינו הק' הענין (ליקוטי מוהר"ן י"ב) שהוא בסוד התדבקות רוחא ברוחא, בבחי' נשיקין רוח הצדיק עם רוח הלומד עיי"ש שכידוע זהו ענין ההשתטחות על קברי הצדיקים.

ואמנם מסופר על אנ"ש שנהגו ללמוד שם ספרי רביז"ל. ועל החסיד רבי מתתיהו הכהן זצ"ל איש קדוש ונורא, מספרים זקני אנ"ש שהיה לילות שלמים שוהה ומבלה אצל ציונו הק' ושונה ומתעמק בתורות

הלקוטי מוהר"ן אחוז שרעפים. גם יש סברא לומר שאמירת תיקון הכללי ולאחריה התפילות שחיבר מוהרנ"ת זצ"ל הם בסוד "תורה ותפילה", כי הם תפילות על התורות המדברים בענין התיקון הכללי. ובכלל עצם המזמורים הם בחי' תורה גבוהה בסוד התיקון הגנוז בגוום. וידוע מכבר דיבור רביה"ק בענין מעלת הדבר לעשות מהתורות תפילות "שנעשים מזה שעשועים גדולים למעלה שעדיין לא עלו שעשועים כאלו לפני השי"ת".

וענין תפילה ותחנונים כולל גם ענין הבקשות לצרכי הפרט שמבקשים אצל הצדיק שיהא לנו למליץ יושר ויבקש עלינו רחמים שנוושע בכל הצריך לן ברוחני וגשמי, וכמבואר היטב בשיחות הר"ן (סי' קנ"ו) שכדאי לצטטו בזה מפני כמה לימודים שבו, ובייחוד מגודל כח הצדיק אחר הסתלקותו וזה לשונו: "כשהיה באומאן שמע בביתו קול של הצועקים על הבית עלמין על קברי אבותם שדרכם לצעוק ולהתפלל שם בקול מר כנהוג. ופעם אחת שמע אשה אחת שהיתה צועקת שם על קבר אביה: אבי אבי בקול מר מאד, ובתו תחי' היתה עומדת אצלו אז. ענה ואמר לה: האשה הזאת צועקת בכונה היטב אבי אבי אבל אביה אינו בכאן כלל. ואמר אז שטוב כשבאים על קברי אבות לומר להמתים השוכנים סביב סביב לקבר אביהם ואמם וכיוצא שבאים אליו, לבקש מהם שיודיעו לו שבא בנם או בתם אליו, כי בודאי לא כל המתים נסתלקים ממקום קבורתם למקום שנטרדים כי הרבה שרויים על קברם, על כן טוב להודיעם כדי שהם יודיעו לאביהם וכו', ואמר אז: אבל אצל הצדיק אין צריך לחשוש על זה שמא אינו שם, כי מיתת הצדיק הוא רק כמו שיוצא מחדר לחדר אחר. והמשיל אז לבתו על עצמו, כמו שאני עתה בחדר זה ואחר כך אני יוצא מחדר זה ונכנס לחדר השני וסוגר הדלת אחרי. אם אתה תבא אצל הדלת ותצעק אבי אבי וכו' לא אשמע דבריך. כדברים האלה נשמע מפיו הקדוש כמה פעמים שרמז לכל אחד ואחד כמה גדולה המעלה של מי שיזכה לבא על קברו הקדוש והנורא. **כי בודאי ישמע דבריו ויעזור ויושיע לו בכל מה דאפשר**", עיי"ש.

וברוח הדברים הללו צריך להתהלך שם ביראה והכנעה מפני הדרת

קדושת הצדיק השוכן שם, וכמובן לנצל הזמן היטב שהם עתות רצון לטוב לנו כל הימים.

☆ ☆ ☆

— ב —

תהלים — עשרה מזמורים

כאמור גילה רבינו הק' דעתו לבוא על קברו לומר תהילים, וכל זאת טרם גילה סוד ה"תיקון הכללי". ובחיי מוהר"ן (שם) הרחיב דברו בענין, וז"ל: "ואמר שכשאחד יבוא על קברו ויאמר **קאפיטל תהילים בהתעוררות הלב** יהיה לו תענוג גדול, ועשה תנועות בגופו ובעצמותיו אז, ורמז **שיהיה לו חילוץ עצמות אז בקברו כשיאמרו תהילים על קברו.** ועוד דיבר בזה הענין כמה פעמים, ואחר כך גילה היו"ד קאפיטל תהילים. ואמר שמי שיבא על קברו ויתן פרוטה לצדקה ויאמר אלו העשרה קאפיטל תהילים, יניח עצמו לאורך ולרוחב לעזור לזה האיש אפילו אם עבר מה שעבר וכו' וייחד שני עדים על זה".

ושני עדים הללו מובא בשיחות הר"ן (קמ"א, ובהקדמת תיקון הכללי) היו בחירי תלמידיו ר' אהרן "דער רב" — רבה של ברסלב, ורבי נפתלי מנעמירוב, שרבינו הק' גילה לפניהם תעלומת התיקון הכללי לראשונה, וייחד אותם לעדות נאמנה לאמת ולחזק עוצם התיקון המועיל מאד. "גם ייחד אותם לעדים ואמר: שגם כי ימלאו ימיו אזי אחר הסתלקותו מי שיבא על קברו ויאמר שם אלו העשרה קאפיטל תהלים ויתן פרוטה לצדקה, אפילו אם גדלו ועצמו עוונותיו וחטאיו מאד מאד ח"ו, אזי אתאמץ ואשתדל לאורך ולרוחב להושיעו ולתקנו וכו', ואני חזק מאד בכל הדברים שלי, אך בזה אני חזק ביותר, שאלו היו"ד קאפיטל תהילים מועילים מאד מאד". והדברים עתיקים.

עמוקים המה הדברים, ונשגבים מבינת אנוש בכוחם וגבורתם, עצמם

ומעלתם, אך זאת עלינו לשבח לאדון כל לתת גדולה ליוצר בראשית בשביל הצדיק שנקרא ראשית, שזכינו להתוודע מאורו הגדול, ולהגלות מתיקונו הנפלא, ועכשיו נזכה בעזהי"ת גם לאמרם על קברו, שאין אתנו יודע עד מה. וכדברי קדשו של הרב מטשעהרין בספרו "פרפראות לחכמה" סי' צ"ב: "וטעם הדבר מה שבחר באלו העשרה קאפיטל דוקא זה עמוק עמוק מי ימצאנו, עין לא ראתה וכו', כי הוא מפלאי פלאות גודל נוראות השותיו הקדושים ז"ל. אשר לא יכילם כל רעיון וכו', ושגם אחר הסתלקותו יבואו על קברו וכו' זה בודאי נורא ונשגב ומרומם ומופלא מאד מדעתנו, כי גבהו שמים מעל הארץ כן גבהו וכו', ומחשבותיו ממחשבותינו" עיי"ש.

ומקובל אצל אנ"ש, אשר תיכף בתום הלוויית רביה"ק למקום מנוחתו, עם סתימת הגולל, עמדו אנ"ש ואמרו תיכף את ה"תיקון הכללי". ומני אז והלאה פקדו את המקום, זה למעלה ממאה ושבעים שנה, רבבות אלפי ישראל בכל הדורות, לומר שם העשרה מזמורים ולשפוך צקון לחשם באתרא קדישא הדין, אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין למען תיקונם לנצח.

וכבר מצאו אנ"ש לרמז, כי תיכף בהקאפיטל הראשון מסיים הפסוק "נעימות בימינך נצ"ח" שהוא בגימטריא שמו הקדוש נחמ"ן, שרביה"ק חתום על זה כעל שטר חוב בנוגע להבטחתו הק', וכנאמר שם "כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת". ומבואר הענין גם בליקוטי הלכות (הל' השכמת הבוקר).

וטוב להזכיר בנוגע להתיקון את המובא בליקוטי מוהר"ן סי' ר"ה: "וצריך לכוון בשעת אמירת תהילים שתהלי"ם בגימ' תפ"ה, שהוא מכוון כמספר השני שמות א"ל אלקי"ם במילואו, כזה: אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם, שעל ידי שני שמות אלו יוצאה הטיפה מהקליפה, כי הטיפה היא בחי' חסד וגבורה כידוע, כי יש בה כח אש ומים, חמימות ולחות שהם בחי' חסד וגבורה, וע"י השני שמות א"ל אלהי"ם הנ"ל שהם בחי' חו"ג כידוע שהם גימטריא תהלי"ם כנ"ל עי"ז מוציאים הטיפה משם, וזה צריך לכוון בשעת אמירת תהלי"ם".

ומובן הדבר שאין צריך להתבלבל בהם בכל עת האמירה אלא קודם שיתחיל לומר יכוין אותם הדברים ודי בכך. וכעין זה ראיתי בעלים לתרופה (מכתב מ"ה) במכתב מוהרנ"ת לבנו ר' יצחק שאמר קדיש על חותנו, וכתב לו שיכוין בדעתו גם לטובת זקנו אבי מוהרנ"ת — אך לא תבלבל דעתך בשעת האמירה בזה — רק קודם הקדיש תחשוב זה, ע"כ. אולם באם שכח קודם, יכוין זאת בכל מקום שנזכר כמובן מאליו.

אולם זאת יש לציין כי חקרתי אצל אנ"ש שליט"א לעצם חיוב כוונתם, ונתברר כי אמנם כך ראוי לכוין קודם האמירה, אך גם כשלא כיון אינו מעכב, ויצא ידי חובתו. שכן במפורש גילה רבינו הק' לענין תיקון אמירת הי' מזמורים, בזה"ל: ואם יאמרם בכוונה כראוי בודאי מה טוב, אך גם האמירה בעצמה מסוגל מאד (שיחות הר"ן קמ"א).

ובדבר אמירת התפילות אחר התיקון הכללי — ידוע בזה פתגם אנ"ש בדרך צחות לאמור: אמירת הי' מזמורים הם כעין עריכת ניתוח לחולה, ואמירת התפילות הם כדוגמת הטיפולים שלאחר הניתוח!!! ובודאי שלענין התיקון הכללי וסגולתו הנוראה כהבטחת רביה"ק אין מן החיוב להוסיף יותר, אך כבר קיימו וקבלו אנ"ש עליהם מאז נדפסו התפילות לאמרם תמיד לאחר התיקון הכללי, והתועלת גדולה מאד, כמובן לכל מבין. כי מוהרנ"ת השכיל להרכיב בהם באופן נפלא את כל סממני ודרכי התשובה, בדברי חן ריצוי ופיוס כבן המתחטא לפני אביו, אשר מבקש על נפשו מחילה וסליחה על כל מה שפגם וקלקל כנגדו, ומקבל על להבא שלא יחזור לסורו בבקשת סיוע על כך, וכוחם של תפילות הללו רב למאד כדי להרחיק את האדם מן העבירות הקלים והחמורים, להיות סר מרע ועשה טוב באמת.

ובעצם ענין הקבלה על להבא שהוא מיסודי התשובה, הוא גם מיסודי התיקון שגילה רבינו, בבחי' תנאי קודם למעשה, כאשר הוסיף רבינו לדרוש קודם הבטחתו ואמר: "שבהפיאות יוציא אותו מהגיהינום אפילו

אם יהיה אותו אדם איך שיהיה, אפילו אם עבר מה שעבר, רק **מעתה יקבל על עצמו שלא ישוב לאוולתו ח"ו!!!"** (חיי מוהר"ן — נסיעתו וישיבתו באומאן מ"א). ומכיון שכן כדאי והגון הדבר לומר התפילות אחר תיקון הכללי בהתבוננות הלב והשתפכות הנפש. וידוע מכבר איך שאנ"ש בכל הדורות היו שופכים צקון לחשם בדמעות שליש, ומשתהים בתפילות הללו שעות על גבי שעות בבכיות וזעקות, כדי לחלות ולחנן פני יוצרם וקונם.

☆ ☆ ☆

— ג —

פרוטה לצדקה

כבר הבאנו לעיל מחיי מוהר"ן לענין הבטחת רביה"ק, אשר דבר בקדשו לעם סגולתו "שמי שיבא על קברו ויתן פרוטה לצדקה ויאמר אלו העשרה קאפיטל תהלים יניח עצמו לאורך ולרוחב לעזור לזה האיש וכו'". והנה רבים נתקשו בדבר, מאי קמ"ל פרוטה זו? מה משמעותה? אימתי ומתי? ולשם מה ולמי?

ומצאתי ראיתי כי כבר הגה"ק מטשעהרין זצ"ל חקר בדבר מפי רבי נפתלי בעצמו שהיה אחד העדים, והוסיף הערתו לדברי מוהרנ"ת בספר חיי מוהר"ן (נסיעתו וישיבתו באומאן מ"א) "כשיסתלק כשיבואו על קברו ויתנו פרוטה לצדקה" — הוסיף להעיר בזה"ל: א"ה, שמעתי מהר"ר נפתלי ז"ל, שהוא היה אחד משני העדים שייחד רביז"ל על ענין זה, ואמר אז רביז"ל בזה"ל: כשיבואו על קברי ויתנו פרוטה לצדקה בעבורי [ר"ל בעבור הזכרת נשמתו הק' כנהוג] ובלשון אידיש: "און וועט געבן א פרוטה צדקה פון מיניט וועגן וכו'" ויאמרו אלו העשרה קאפיטל תהילים הנרשמים אצלנו...

מכל זה יש ללמוד להפריש פרוטה לצדקה **עוד קודם התיקון הכללי לטובת נשמת רבינו נחמן בן פיגא!** — וענין צדקה זו לבד מאשר יש בה נייחא להנשמה כנהוג בעת הזכרת נשמות שפוסקין צדקה בעדם כמובא, הוא בכלל השעשועים והתענוג גדול שגורמים בעת הלימוד והתפילה אצל קברו כנ"ל. עוד טעם לשבח, שהוא בבחי' "נתינת פדיון" ונתינת צדקה הנהוג לתת להצדיק, והוא בחי' "אתערותא דלתתא" של המשתטח לקראת ה"אתערותא דלעילא" שמשפיע הצדיק. וכבר הקדמנו לעיל שהוא בחי' נתינת אבנים וסיד לבניני הצדיק הנפלאים.

טעם נוסף מובא בליקוטי הלכות (הל' בהמה וחיה טהורה ד') וז"ל: וזהו בחינת מה שצריכין לילך על קברי הצדיקים, כי במקום קבריהם הקדושים ששם מאיר רשימו של נפשם הקדושה, בודאי שם הוא בחי' אויר הנח והזך ביותר, וע"כ צוה רבינו ז"ל **ליתן צדקה קודם שבאים על קברו**. וכן נוהגין כל ישראל שמרבין בצדקה כשהולכים על קברי הצדיקים — כי צדקה מסוגל להמשיך אויר הנח והזך (עיין ליק"מ י"ז), ואז זוכין להכלל בהאויר הנח והזך שעל קברו, שנמשך מנפשו (הנשארת בזה העולם על קברו הקדוש, כמ"ש בכתבים) שהיא ג"כ בחי' אויר רוחני ועדין מאד — ועי"ז זוכה לשמוע קול דברי הצדיק האמת הזה כל מה שדיבר כל ימי חייו, שכל דיבוריו היה להמשיך אמונה בעולם, ועי"ז נזכר הטוב שבו וחוזר למעלתו. וע"כ טוב ללמוד שם על קבר הצדיק מחידושי תורתו שחידש, וכן נוהגין בארץ ישראל שעל כל קבר של כל תנא או נביא אומרים איזה פסוקים או מאמרים של אותו הנביא או התנא וכו' שעי"ז יהיה נשמע דבריהם בלבו וישוב להשי"ת ע"ש. וצריך לומר שמה שהובא בשיחות הר"ן אות קמ"א "מי שיבא על קברו ויאמר שם העשרה קפיטל תהילים הנ"ל ויתן פרוטה לצדקה" לא דייק שם בסדר הדברים, והבן.

ולענין נתינת הצדקה כבר פסק לנו הגה"ק רבה של טשעהרין בספר פרפראות לחכמה בביאוריו לליקוטי מוהר"ן סי' ד', לענין המבואר שם ליתן צדקה לצדיק, וזלה"ק: "התיקונים הנעשים ע"י הצדקה שנותנים להצדיק זה פשוט שנעשה עכשיו ג"כ ע"י הצדקה שנותנין לבניו ולהמקורבים אליו

ז"ל ולכל המצטרך לענייניו הקדושים ז"ל, כגון להדפים ספריו הקדושים וכיוצא בזה" ע"ש.

וכששאלתי את פי הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל קודם הנסיעה, אמר לי כי אנ"ש עוד בעת צאתם מן הקלויז אל הציון כבר הקדימו בצדקה בכמה אופנים, אם לעניי אנ"ש או לעניני רבינו בקופות ביהמ"ד, או אצל הציון שלשלו לצדקה בהקופה של הנר תמיד — שהותקן על אהל הציון — תיכף בבואם לשם.

☆ ☆ ☆

— ד —

השתטחות

ענין ההשתטחות הוא עבודה נשגבה ועילאה שנהגו בה גדולי המקובלים. כשנהגו לפקוד את קברי הצדיקים היו משתטחים על הציון בפישוט ידים ורגלים פנים כנגד פנים בבחינת התדבקות רוחא ברוחא, והיו מייחדים יחודים נפלאים כדרכם בקודש.

הגה"ק מטשעהרין זצ"ל בחיבורו "ספר ההשתטחות" מזכיר בענין זה וז"ל: "ובפרט שענין ההשתטחות על קברי הצדיקים ולכוין בזה כוונות ויחודים כידוע, דבר זה אינו נוהג בזמנינו כלל, כי אם אשר ליחידי סגולה המופלגים במעלה מאד, כי כבר ידוע ומפורסם מה שציוה האר"י ז"ל לתלמידיו הקדושים לבלתי לעסוק בזה אחר פטירתו, ובפרט בזמנינו, ואין לנו רק לכוין כפשוט להרבות שם בתפילה ותחנונים בזכות הצדיקים, ולעורר רחמים שם אצל הצדיקים בעצמם שיתפללו בעדינו ויעוררו רחמים גדולים אצל השי"ת עלינו ועל כל ישראל".

ולבאר סדר ההשתטחות למעשה, הרי מדבריו שם משמע שצריך להתקרב ככל האפשר למקום גניזתו ולנשק את עפרו, ומבואר עוד

שאף הכהנים שאי אפשר להם להתקרב אצל קברי הצדיקים — שמא יאהילו על קברים אחרים, הרי עצם בואם סמוך לקברו מתוך יגיעה והשתדלות וטלטול הדרך וחסרון כים וכיוצא בשאר מניעות כאלו, והוא משבר הכל בשביל להמשיך עליו איזה התנוצצות והארה מקדושת הצדיק וזכותו הקדוש, אע"פ שכבר נסתלק וכו', יוכל לבקש שם כל הבקשות ולהרבות שם בתחנונים על כל הצריך אליו, ובודאי תתקבל תפילתו, וכן יהיו עי"ז כל התיקונים הקדושים כמו מי שנשתטח והרבה בתחנונים על קבר הצדיק ממש, עיי"ש.

והנה למעשה אצל ציון רביז"ל מעולם לא נשמע פעולת השתטחות ממש, אף לא מגדולי תלמידיו, ובכלל ע"פ סדר מבנה הציון היה קשה לערוך זאת, ורק שוטחים חלק מהגוף העליון כשנופלים עם פניהם על הציון, כי היה כמין מעקה לאורך הציון, ושאלתי את פי הרה"ח ר' לוי יצחק זצ"ל איך לנהוג כיום בזה, ואמר לי שאין כדאי להשתטח לגמרי, אלא לסמוך על הידים ועל הברכים.

ובעת ההשתטחות אפשר לנהוג בהתיקון של "ווידוי דברים"; "בקשת צרכיו"; "קבלה על העתיד"; "חידוש ההתקשרות אל הצדיק" — אשר כדברי הרב הק' מטשעהרין בספר ההשתטחות "במקום גניזתם בודאי מסוגל יותר לקדושת בחי' ההתקשרות, **כי שם ההתקשרות במחשבה בדיבור ובמעשה בפועל ממש!!!**" וכל חד יעשה כפום מה דמשער בלביה. ויה"ר שיתקבלו ברחמים וברצון סדר תפילותינו ופעולתינו לטובה אמן.

סיפון ספינת "אגוז" בנמל אנטוורפן

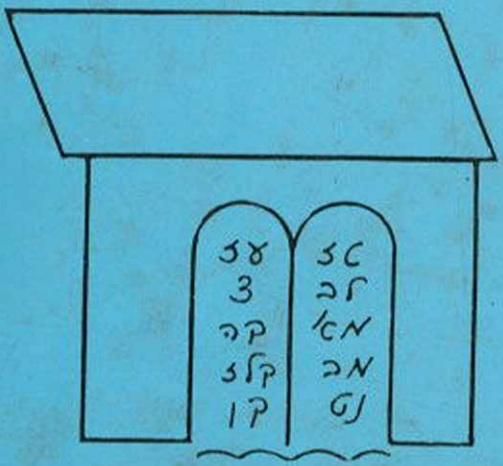
מבנים חדשים באומאן, וברקע ה"קלויז העתיק

בית טיפוסי במעזבוז, וברקע פזורות מצבות יהודיות שרידים מבית החיים הישן

תמונה היסטורית: מבצר במעזבוז מימי הצורר חמלניצקי שימש כמקום מקלט ליהודים

ציונו הקדוש קודש הקדשים.
בכל עת ורגע מחדש חדשים.
הבטיח אשר על ציונו בתפלה נגשים.
יוצאים משאול אף אם עברו עונות קשים.

עשרה מיני נגינה.
האמורות עם התחינה.
יתקנו תקון הכללי.
ויעלו שעשועים אשר מימות עולם לא עלו.